

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyriľometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské výchovy

Bakalářská práce

2024

Mgr. et Mgr. Dagmar Prchalová

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské výchovy
Náboženství se zaměřením na vzdělávání

Mgr. et Mgr. Dagmar Prchalová

Téma vztahu k životnímu prostředí v náboženské
výchově: analýza a pokus o hodnocení didaktických
pomůcek

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Doc. Dr. Ludvík Dřímál, Th. D.

2024

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci zpracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Olomouc 10. 4. 2024

Mgr. et Mgr. Dagmar Prchalová

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji panu doc. Dr. Ludvíku Dřimalovi, Th.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, za jeho připomínky, rady a postřehy a za jeho laskavý a trpělivý přístup.

ANOTACE

Autor / Author:

Mgr. et Mgr. Dagmar Prchalová

Název práce / Title of thesis:

Téma vztahu k životnímu prostředí v náboženské výchově: analýza a pokus o hodnocení didaktických pomůcek

The theme of environmental relations in religious education: an analysis and attempt to evaluate didactic aids

Katedra, univerzita / Department, university:

Katedra křesťanské výchovy, Univerzita Palackého v Olomouci

Department of Christian Education, Palacký University in Olomouc

Vedoucí práce /Supervisor:

Doc. Dr. Ludvík Dřimal, Th.D.

Klíčová slova / Keywords:

Didaktické pomůcky, Ekologie, Fratelli Tutti, Laudato si', Laudate Deum, Náboženství, Výuka, Vzdělávání, Vztah, Životní prostředí

Didactic aids, Ecology, Fratelli Tutti, Laudato si', Laudate Deum, Religion, Relation, Education, Environment

Abstrakt / Abstract:

Po dvou teoretických kapitolách, kde jsou popsány dokumenty papeže Františka související s otázkami životního prostředí a dokumenty upravující výuku náboženství v České republice, následuje analytická část. Zde jsou vyjmenovány didaktické pomůcky, které se zabývají tématem vztahu k životnímu prostředí. Analytická část nejprve získané didaktické pomůcky popíše a následně je posoudí. Kvalitativní kritéria hodnotí vlastnosti vzdělávacích pomůcek, zda se věnují budování vztahu k životnímu prostředí, zda jsou vhodné ke katechezi nebo výuce náboženství a jaký je jejich celkový přínos.

After two theoretical chapters, which describe the documents of Pope Francis related to environmental issues and documents regulating the teaching of religion in the Czech republic, an analytical part follows. Here, didactic tools dealing with the topic of the relationship with the environment are listed. The analytical part first describes the didactic aids and then assesses them. The qualitative criteria assesses the characteristics of the teaching aids, whether they are dedicated to building relationship with the environment, whether they are suitable for catechesis or religious education and what their overall contribution is.

Obsah

Úvod	9
I. Téma péče o společný domov ve vybraných dokumentech magisteria papeže Františka	10
1.1 Encyklika Laudato si'	10
1.1.1 Integrální ekologie	11
1.1.2 Ekologická konverze.....	12
1.1.3 Ekologická výchova.....	12
1.2 Encyklika Fratelli Tutti.....	13
1.3 Apoštolská exhortace Laudate Deum	14
1.3.1 Závěry exhortace Laudate Deum	17
1.3.2 Ohlas ekologických aktivistů: „Potřebujeme, aby se církev zapojila“	17
1.4 Co dělat konkrétně.....	17
II. Téma péče o společný domov v dokumentech upravujících výuku náboženství ve školách v ČR.....	19
2.1 Dokumenty ČBK vztahující se k výuce náboženství	19
2.1.1 Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1.-9. ročníku základní školy	20
2.1.2 Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice. 20	
2.1.3 Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice.....	21
2.1.4 Hodnocení	22
III. Popis a hodnocení vzdělávacích materiálů/aktivit	24
3.1 Hodnocení jednotlivých výukových materiálů.....	25
3.1.1 Metodiky Laudato si'	26
3.1.2 Postní aktivita: Pečujeme o společný domov.....	29
3.1.3 Pečujeme o Boží stvoření – Nedělní kartičky 2021/2022.....	31
3.1.4 Na cestě s Božím lidem.....	33
3.1.5 Naš společný domov – Projekt k roku Laudato si'	36

3.1.6 Pečujeme o společný dům.....	38
3.1.7 Hlad nemá uši	40
3.1.8 Laudato si' - Tobě buď chvála „O péči o společný domov“	41
3.1.9 Laudato si' Tobě buď chvála „O péči o společný domov“	43
3.1.10 Svatý František z Assisi	44
3.1.11 Žijme Laudato si'	46
3.1.12 DOCAT: sociální nauka církve pro mladé	48
3.1.13 Křesťan ve víru světa	50
3.2 Shrnutí analýzy výukových materiálů	52
Závěr.....	53
Seznam pramenů a literatury.....	54

Úvod

Vydáním své druhé encykliky *Laudato sí'* a exhortace *Laudate Deum* papež František připomněl, jak je důležité věnovat v církvi pozornost environmentálním tématům. Po vzoru svatého Františka z Assisi máme kladnému vztahu k přírodě a její ochraně učit také naše děti. To byl také prvotní impuls k volbě tématu mé bakalářské práce. Chtěla jsem najít a zhodnotit ekologická témata v učebnicích náboženství určených dětem prvního stupně základních škol. Tato témata se v nich však neobjevují nebo jen velmi okrajově, proto jsem rozšířila portfolio učebnic také o druhý stupeň. Zde byla situace úplně stejná. Téma péče o společný domov se v současných učebnicích téměř nenalezneme.

Z toho důvodu jsem se pokusila sestavit seznam dostupných didaktických pomůcek, ve kterých se téma péče o společný domov vyskytuje a které by mohly být dále využívány při výuce náboženství nebo v katechezi. S pomocí jednotlivých katechetických center se seznam podařil vytvořit. Tyto výukové materiály budu v práci popisovat a podrobím je hodnocení. Použiji přitom kvalitativní subjektivní hodnotící kritéria.

Po úvodu jsou následující dvě kapitoly teoretické. První popisuje dokumenty papeže Františka, ve kterých vybízí a apeluje, aby otázkám ochrany a zachování zdravého životního prostředí byla věnována patřičná důležitost. Druhá kapitola hledá, zda je téma péče o společný domov zahrnuto v českých dokumentech upravujících výuku náboženství. Stěžejní třetí kapitola přináší seznam materiálů s tématem péče o společný domov dostupných v českém jazyce. Analytická část nejprve získané didaktické pomůcky popíše a následně je posoudí. Kvalitativním postupem budeme zjišťovat vlastnosti vzdělávacích pomůcek, zda se věnují budování vztahu k životnímu prostředí, zda jsou vhodné ke katechezi nebo výuce náboženství a evaluovat jejich celkový přínos.

I. Téma péče o společný domov ve vybraných dokumentech magisteria papeže Františka

K otázkám životního prostředí se poprvé vyjádřil papež Jan XXIII. v roce 1961¹ a poté se tohoto tématu dotýkají okrajově i jeho následovníci. Nejintenzivněji a nejotevřeněji však téma ekologie a environmentálních otázek otevírá a nastoluje současný papež František. Nejenže se k tématu mnohokrát vrací ve svých prohlášeních, vydáním encykliky *Laudato si'* v roce 2015 přidal do sociálního učení církve novou kapitolu – kapitolu věnující se ekologii a životnímu prostředí². Částečně se dotýká témat péče o společný domov také ve své následující encyklice *Fratelli Tutti* a v roce 2023 vydává exhortaci o klimatické krizi *Laudate Deum*.

1.1 Encyklika *Laudato si'*

Jedná se o druhou encykliku papeže Františka, která vyšla v roce 2015. Nejde o první církevní dokument k tématu ekologie, již dříve se různým otázkám věnují místní církve a jednotliví biskupové. Jde ale o první církevní dokument na rovině papežského učitelského úřadu, který toto téma rozvíjí do hloubky z etické perspektivy.³

Ekologická témata nejsou nová, encyklika *Laudato si'* shrnuje a prohlubuje myšlenky již dřívější, spojuje je v jeden ucelený koncept a vydáním encykliky otvírá tato témata k diskusi. Podle Štíci formuje papež v rámci sociálního učení církve zásadně novou orientaci. V ekologickém problému zdůrazňuje jeho etickou stránku.⁴

¹ Jedná se o encykliku *Mater et Magistra*. Jde o články 196-199, kde druhý příkaz z Gn 1,28 „podmaňte si Zemi“ nemá vést ke zničení přírodního bohatství, ale jeho využití k životu člověka.

² *Kompendium sociální nauky církve* z roku 2004 desátou kapitolu věnuje ochraně životního prostředí. Zde největší část tvoří kapitola pojednávající o společné odpovědnosti všech a jejich podílu na ochraně životního prostředí.

³ Srov. ŠTICA, Petr. *Uvedení do encykliky Laudato si'*, in: In: *Salve* 27 (2017), č. 4, str.13.

⁴ Tamtéž, str. 13.

Papež adresuje encykliku všem lidem, protože ekologická témata se dotýkají nejen věřících a k řešení environmentálních otázek je třeba zapojení většiny z nich. Dále uvádí, že chce navázat a vést dialog se všemi lidmi, neboť všichni sdílíme společný domov.⁵

Encyklika je členěna na šest⁶ hlavních částí. První tři kapitoly shrnuje papež František následovně: "...krátce proberu různé aspekty nynější ekologické krize...pojďm o některých argumentech plynoucích z židovsko-křesťanské tradice...pokusím se dobrat kořenů nynější situace, abychom pochopili příznaky, ale i hlubší příčiny."⁷ Kritizuje přílišný antropocentrismus i hospodářský nekontrolovaný pokrok během posledních dvou století a rozebírá dopady současného konzumismu. Pro tuto práci jsou stěžejní čtvrtá a šestá kapitola, které jsou věnovány integrální ekologii a důležitosti environmentální výchovy a vzdělávání. Tyto dvě části budou rozepsány podrobněji.

1.1.1 Integrální ekologie

V úvodu čtvrté kapitoly papež říká, že všechno spolu vnitřně souvisí a že současné problémy vyžadují pohled ze všech stran.⁸ Integrální ekologie v sobě zahrnuje několik dimenzí, a to jak lidských, tak sociálních. Patří sem složka environmentální, ekonomická i sociální. Životní prostředí má být chápáno jako „zvláštní vztah“⁹, vztah, který se vytváří mezi přírodou a společností ji obývající. Díky tomuto vztahu jsme neoddělitelná součást přírody. Mezi oběma složkami, tedy společností a přírodou, existuje vzájemná závislost a propojenost. Důsledkem toho musíme hledat integrální řešení ekologických problémů, protože tyto provázané skutečnosti nemůžeme izolovat.

Podle papeže nelze mluvit o krizi životního prostředí a krizi sociální, ale je jen jedna sociálně-environmentální krize.¹⁰ Pokud chceme řešit problémy životního prostředí, musíme zkoumat také souvislosti mezi lidmi navzájem, jejich rodinné i pracovní vztahy, vztahy k sobě navzájem. Lidské vztahy jsou ovlivněny i tím, jak je nastaven institucionální rámec, jak je ve

⁵ PAPEŽ FRANTIŠEK. *Laudate si'*, čl. 3.

⁶ Obsah encykliky tvoří kapitoly: 1. Co se děje našemu domu, 2. Evangelium stvoření, 3. Lidský kořen ekologické krize, 4. Integrální ekonomie, 5. Některé linie směřování a jednání a 6. Ekologická výchova a spiritualita.

⁷ PAPEŽ FRANTIŠEK. *Laudato si'*, čl. 15.

⁸ Srov. tamtéž, čl. 137.

⁹ Tamtéž, čl. 139.

¹⁰ Tamtéž.

společnosti možno vymáhat zákony apod, tedy tzv. sociální ekologie. Vedle péče o přírodu je zmiňována také péče o kulturní dědictví, kterou označuje jako kulturní ekologii.

Integrální ekologie je úzce spojena s principem obecného dobra, tedy „souhrnem podmínek společenského života, které jak skupinám, tak jednotlivým členům dovolují úplnější a snazší dosažení vlastní dokonalosti.“¹¹

1.1.2 Ekologická konverze

Ekologická konverze je proměna našeho postoje ve světle ekologické spirituality vycházející z naší víry. O velké věci se nemůžeme zasadit pouhou naukou, ale musíme mít také vnitřní sílu, která nás motivuje a povzbuzuje a našemu konání dává smysl.¹² Po vzoru svatého Františka z Assisi bychom si měli vybudovat zdravý vztah ke stvoření. Musíme uznat vlastní omyly a změnit se zevnitř. Ekologická konverze by měla vycházet z naší víry a přinášet vděčnost a pocit nezaslouženosti, tedy uznání, že svět je dar od Boha.¹³ Každé stvoření máme respektovat, protože jsme jako součást přírody všichni vzájemně propojeni a tvoříme univerzální společenství.

K řešení klimatické krize ovšem nestačí, že každý projde takovou konverzí a stane se lepším. Je nutný jednotný postup celé společnosti. „...ekologická konverze nezbytná k vytvoření dynamismu trvalé změny je také komunitní konverzí.“¹⁴

1.1.3 Ekologická výchova

Závěrečná kapitola encykliky nastiňuje, kudy by měla vést cesta z krize. Je zdůrazněno, že lidstvo potřebuje změnu. Té je možné postupně dosáhnout budováním kolektivního vědomí o společné budoucnosti. Lidé jsou postavení před velkou výzvou, a to zejména výchovnou.

Nejprve je nutné změnit životní styl. Vzdát se konzumního způsobu života a uvědomit si pravé hodnoty lidství, umět se rozhodnout pro dobro a najít udržitelný směr života. Ve

¹¹ II. Vatikánský koncil. *Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě Gaudium et spes*. In Dokumenty II. vatikánského koncilu. Praha: ZVON, 1994. ISBN 80-7113-067-2, čl. 26.

¹² Papež František. *Laudate si'*, čl. 216.

¹³ Srov. *tamtéž*, čl. 220.

¹⁴ *Tamtéž*, čl. 219.

společnosti přebytku nesmíme zapomínat na svoji důstojnost. Změna životního stylu obyvatelstva může být hybnou silou velké změny celé společnosti. Firmy budou reagovat na jiné preference a začnou používat udržitelné procesy výroby. Změna však musí nastat nejprve u nás samotných.

Poté stojíme před druhou velkou výzvou, jak vychovávat ke smlouvě mezi lidstvem a životním prostředím. Vychovávat můžeme ve školách, rodině, prostřednictvím sdělovacích prostředků, ale také v katechezi. „Dobrá školní výchova v dětství a dospívání zasévá zrnka, která mohou přinášet plody celý život.“¹⁵ Neméně důležitá je také výchova v rodině a její význam v osvojování si správných návyků.

Z dlouhodobého hlediska hrají vzdělání a výchova klíčovou úlohu. Musíme sami sebe znovu naučit respektu k přírodě. Rodičům i vychovatelům se nabízí velké pole působnosti, jak ovlivnit a nastavit hodnoty budoucích generací. Je nutné nabídnout lidem alternativu ke konzumnímu způsobu života, která je podle papeže Františka důsledkem prázdnoty lidského srdce¹⁶.

Environmentální výchova v encyklice není chápána jen v úzkém slova smyslu, ale zahrnuje také hledání rovnováhy vnitřní, ve vztahu k druhým lidem a všem živým bytostem, ale také rovnováhy duchovní ve vztahu s Bohem. Takto pojatá výchova poté povede k takovému jednání, které má zásadní pozitivní dopad na životní prostředí.

1.2 Encyklika Fratelli Tutti

V říjnu 2020 vydal papež František svoji třetí encykliku nazvanou Fratelli Tutti. Tato encyklika o bratrství a sociálním přátelství se okrajově dotýká také témat environmentálních. V první kapitole, která popisuje svět, kde žijeme, vysvětluje papež František, jak pečovat o svět. Pečovat o svět znamená pečovat o sebe, přemýšlet o sobě jako o společné rodině, která bydlí ve společném domě.¹⁷ Papež kritizuje krátkozrakou kulturu a ekonomii rychlých výnosů. Na druhou stranu bývají „hlasy pozdvihnuté na obranu životního prostředí často umlčovány nebo vysmívány za použití zdánlivě rozumných argumentů, které jsou zástěrkou

¹⁵ Tamtéž, čl. 213.

¹⁶ Tamtéž, čl. 204.

¹⁷ PAPEŽ FRANTIŠEK. Fratelli Tutti, čl. 17.

pro partikulární zájmy.¹⁸ Individuální zájmy stavíme nad zájmy celé společnosti. Ta se podle papeže mění v instantní svět. Žijeme ve světě „na jedno použití“¹⁹ a to nejen tím, jak se chováme k přírodě, ale také k sobě navzájem.

Globalizace a pokrok na jedné straně jsou spojeny s poklesem smyslu sounáležitosti s jednou lidskou rodinou. Při svých rozhodnutích a jednání zapomínáme, že jsme všichni na jedné lodi a společné blaho celé lidské rodiny ustoupilo osobnímu blahobytu a rychlým ekonomickým ziskům. Pandemie však ukázala, jak úzce je všechno propojeno a krátkodobé individuální cíle, zejména konzumní životní styl musíme nahradit úsilím v péči o společný domov.

Naučili jsme se žít ve virtuálním světě vzdáleném od reality. Snažíme se ze života mazat situace a osoby, které nepokládáme za důležité nebo se nás nějak citlivěji dotkly. Z našich životů mizí schopnost naslouchat a porozumět druhým. Tempo, ve kterém žijeme, často nedovolí, abychom pozorně naslouchali. Papež uvádí jako příklad svatého Františka, který „naslouchal Božímu hlasu, naslouchal hlasu chudého, naslouchal hlasu nemocného, naslouchal hlasu přírody. A to vše přetvořil v určitý životní styl.²⁰ To je také přání papeže Františka, aby se myšlenky svatého Františka podařilo zasadit do našich srdcí.

Jak se postavit k problémům nejen environmentálním, ale také ekonomicko-sociálním, uvádí papež v kapitole nazvané Začít znovu. „Můžeme začít zdola a od jednoho případu k druhému jednat na co nejkonkrétnější a místní úrovni a potom jít dál k nejširším obzorům naší vlasti a celého světa...“²¹

1.3 Apoštolská exhortace Laudate Deum

Papež František vydal 4. října 2023 apoštolskou exhortaci týkající se klimatické krize nazvanou Laudate Deum. Osm let po vydání encykliky Laudato si' se papež znovu vrací k nebezpečným hrozbám pro svět a lidstvo plynoucích z ekologických krizí. V tomto dokumentu je podtržena ještě větší naléhavost a je cítit hluboké znepokojení, které plyne z dlouhodobé nečinnosti během posledních let v těchto otázkách. Svou starost o naši

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Srov. Tamtéž. Čl. 18-19.

²⁰ Tamtéž, čl. 48.

²¹ Tamtéž, čl. 78.

společnou budoucnost a své upřímné obavy ohledně péče o společný domov několikrát opakuje.²²

Teprve v posledním článku exhortace vysvětluje papež i volbu názvu své exhortace *Laudate Deum* – „Chvalte Boha“. Chvála Boha znamená, že lidé mají přehodnotit svůj vztah k Bohu, nemají zaujímat Boží místo. Lidé postupem času začali stavět sebe na místo Boha a sami sobě se stali největšími nepřáteli.²³ Celkem 73 článků je rozděleno do šesti kapitol.

Papež František po osmi letech doplňuje encykliku *Laudato si'*, kdy ještě důrazněji vybízí k reakci na klimatickou změnu, kterou náš svět prochází. Zmiňuje své obavy ohledně péče o společný domov, které dříve uvedl²⁴.

Na úvod vyjadřuje obavy z toho, že dopady klimatické krize budou poškozovat životy mnoha lidí. Specifikuje, že problémy nastanou ve zdravotní péči, špatným přístupem ke zdrojům, ale povedou i k nucené migraci.^{25 26}

První kapitolu věnuje vysvětlování, že klimatická krize je nepopiratelná skutečnost a oteplování planety má lidské příčiny. Oponuje, že je to důsledek neuváženého hospodářského rozmachu světových velmocí, kdy byly upřednostněny ekonomické zájmy. Nejedná se o zásahy člověka do přírody v posledních několika letech, ale jde o dlouhodobý nekontrolovatelný proces trvající téměř dvě stě let. Situace je taková, že již není návratu zpět, změny na životním prostředí jsou nevratné. Papež František zmiňuje, že se blížíme ke kritickému bodu²⁷, kdy by mohlo dojít k nevratnému poškození naší planety. V důsledku přibližování ke kritickému bodu apeluje na to, abychom viděli vždy širší perspektivu hospodářského pokroku a domýšleli možné následky. Reaguje tak na argumenty, že změna klimatu je přirozená nebo že je důsledkem přelidněných oblastí chudých zemí.

Následující kapitoly popisují rostoucí technokratické paradigma, kdy je Země chápána pouze jako prostředí, kde žijeme. Vždyť my „jsme součástí přírody, jsme do ní začleněni, a tudíž s ní jsme v neustálé interakci“²⁸. Člověk není cizorodý prvek, který prostředí jen škodí,

²² PAPEŽ FRANTIŠEK. *Laudate Deum*, čl. 2.

²³ Tamtéž, čl. 73.

²⁴ Tamtéž, čl. 2.

²⁵ Srov. tamtéž, čl. 2.

²⁶ NEUBAUER, Luisa. *Kirche soll "wahre Verbündete" der Klimabewegung werden*, [cit. 10. 2. 2024]. Dostupné online [Neubauer: Církev by se měla stát "skutečnými spojenci" klimatického hnutí - katholisch.de](#)

²⁷ Srov. *Laudate Deum*, čl. 17.

²⁸ Tamtéž, čl. 25.

ale je třeba se na něj dívat a chápat jej jako nedílnou součást přírody, tu součást, která naši planetu obohacuje a podílí se na jejím vnitřním fungování a celkové rovnováze.²⁹

Třetí a čtvrtá část ukazuje slabost mezinárodní politiky a zmiňuje konference o klimatu od roku 1992, kdy se konala poprvé v Riu de Janeiru. Papež vyzývá k vytvoření mezinárodního řídicího orgánu oprávněného stanovovat legislativu v oblasti životního prostředí. Je vidět, jak pozorně sleduje tuto problematiku i samotnou práci existujících mezinárodních institucí. S výhledem na poslední COP28 v Dubaji pronáší v páté kapitole krátký projev, kdy říká, že „tvrdit, že není v co doufat by bylo sebevražedné...“³⁰.

Šestá kapitola je určena katolickým věřícím, které vybízí papež František na základě své encykliky *Laudato si'* k odpovědnosti za Boží zemi, respektování přírodních zákonů i křehké rovnováhy mezi všemi tvory našeho světa.³¹ Motivace k našemu jednání má vycházet z naší víry.

Papež vnímá klimatickou krizi jako „globální sociální problém“³², jednak tím, že se dotýká samotné důstojnosti člověka, ale také tím, že se v konečném důsledku dotkne těch nejzranitelnějších osob. Lidé musí opustit myšlenku nekonečného a neomezeného růstu ekonomiky. Lidská snaha být jako Bůh díky stále rostoucí moci, kterou nabízí technologie, je hnací silou všech existenčních hrozeb, které představuje změna klimatu. Vybízí nás, ať „přestaneme ..uvažovat o lidech jako o autonomních, všemocných a neomezených bytostech a začneme o sobě přemýšlet jinak, pokorněji, ale plodněji.“³³ Nežádá nic jiného, než „odpovědnost za dědictví, které po sobě zanecháme, až jednou odejdeme z tohoto světa.“³⁴

Náprava nebude jednoduchá a celý proces spočívá na jednotlivcích a rodinách. Papež se vyslovil, že bude záležet na osobních změnách našich individuálních postojů a chování jednotlivců, kteří tento dosavadní směr zvrátí. Stejně tak je velmi důležité, aby změna chování jednotlivců byla podpořena a doprovázena politickými rozhodnutími na národní i mezinárodní úrovni. Taková by mohla vzejít z konference v Dubaji.

²⁹ Srov. *Tamtéž*, 26.

³⁰ *Tamtéž*, čl. 53.

³¹ Srov. *Tamtéž*, čl. 68.

³² *Tamtéž*, čl. 3.

³³ *Tamtéž*, čl. 68.

³⁴ *Tamtéž*, čl. 18.

1.3.1 Závěry exhortace Laudate Deum

Papež František nás vybízí, abychom začali přemýšlet pokorněji, nebrali ohled jen na sebe, ale hlavně na svoje děti a jejich potomky. Dopisem Laudate Deum se obrací na všechny lidi, ale katolickým věřícím připomíná, že jejich motivace se rodí z jejich víry. Ta dodává sílu lidskému srdci, ale také dokáže proměnit život, naše cíle i náš vztah k druhým lidem.³⁵

Jak bylo uvedeno výše, velmi důležité je individuální úsilí každého. Uzdravení spočívá na jednotlivcích a rodinách. Změna osobních a rodinných návyků může přispět ke změně celé kultury a vytvoření nových kulturních norem. Tady je velký prostor pro výchovu v rodinách samotných, ale také pro výchovu a vzdělání ve školách a ve farnostech.

1.3.2 Ohlas ekologických aktivistů: „Potřebujeme, aby se církve zapojila“³⁶

Environmentální témata a exhortace o klimatické krizi papeže Františka byla velmi kladně přivítána ekologickými aktivisty. Den po zveřejnění Laudate Deum byla ve Vatikánu uspořádána konference³⁷, kde německá aktivistka vyzvala církve, aby se stala opravdovým spojencem klimatického hnutí.

Změna chování jednotlivců by měla být podpořena politickým konsenzem na mezinárodní úrovni. Zde je také prostor pro zapojení církve.

1.4 Co dělat konkrétně

Vácha shrnuje závěry environmentálních otázek do několik vět. Máme „šetřit se vším, i s tím, čeho je dostatek. Žít na Zemi s vědomím odpovědnosti vůči Bohu. Vnímat přírodu jako umělecké dílo, skrze které vidíme Boha. A především: učit tomu mladou generaci.“³⁸ Výchova k environmentální zodpovědnosti může povzbudit různá jednání, která mají přímý a

³⁵ Srov. Tamtéž, čl. 61.

³⁶ NEUBAUER, Luisa. online [Neubauer: Církve by se měla stát "skutečnými spojenci" klimatického hnutí - katholisch.de](#)

³⁷ Conference on "Laudate Deum", 5 October 2023. [cit. 15. 1. 2024]: [Dostupné online](#).

³⁸ VÁCHA, Marek. *Tváří v tvář Zemi*, Brno: Cesta, 2016, str. 182.

zásadní dopad na péči o životní prostředí.³⁹ Ve školách chybí předmět, který by učil studenty ekologické gramotnosti.⁴⁰

³⁹ PAPEŽ FRANTIŠEK. *Laudate si'*, čl. 211.

⁴⁰ VÁCHA, Marek., str. 184. Zde rozlišuje mezi mělkou a hlubokou ekologií – tedy mezi používáním šetrnějších technologií a trvalou změnou hodnot.

II. Téma péče o společný domov v dokumentech upravujících výuku náboženství ve školách v ČR

Výuku náboženství v České republice upravuje Školský zákon 561/2004 Sb., který v § 15 stanovuje, že ve školách lze v souladu se zásadami a cíli vzdělávání podle § 2 vyučovat náboženství.⁴¹ Dále uvádí, že v základních a středních školách zřizovaných státem, krajem, obcí se vyučuje náboženství jako nepovinný předmět, pokud se k předmětu náboženství uskutečňovanému danou církví nebo náboženskou společností přihlásí ve školním roce alespoň 7 žáků školy.

Výuka náboženství ve školách není podložena konkrétními výukovými cíli v RVP⁴². Pokud školy mají výuku náboženství jako nepovinný předmět, najdeme ji rozpracovanou ve Školním vzdělávacím programu⁴³. Realizace výuky náboženství je tak plně v kompetenci jednotlivých škol a je zanesena do konkrétních Školních vzdělávacích programů, je v rukou jednotlivých ředitelů a jejich vyučujících. Náboženství jako nepovinný předmět můžeme najít ve škole, která si tuto výuku zařadí do svého ŠVP. Na církevních školách může být výuka náboženství povinná nebo také volitelná. Vždy je na rozhodnutí zřizovatele dané školy.

2.1 Dokumenty ČBK vztahující se k výuce náboženství

Česká biskupská konference vydala během posledních dvaceti let několik dokumentů, které se vztahují k výuce náboženství ve školách. Podrobněji se podíváme na tři z nich.

⁴¹ Školský zákon, dostupný online [Školský zákon ve znění účinném od 1. 7. 2023 do 31. 12. 2023, MŠMT ČR \(msmt.cz\)](#)

⁴² RVP Rámcový vzdělávací program, dostupné z: [RVP ZV - Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání - edu.cz](#)

⁴³ Na základě rámcových vzdělávacích programů a pravidel v nich stanovených si jednotlivé školy vytvářejí své realizační programové dokumenty – školní vzdělávací programy (ŠVP), který musí být v souladu s tímto rámcovým vzdělávacím programem (RVP). Obsah vzdělávání může být ve školním vzdělávacím programu uspořádán do předmětů nebo jiných ucelených částí učiva (například modulů). [RVP – Rámcové vzdělávací programy - edu.cz](#)

2.1.1 Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1.-9. ročníku základní školy

Pro nepovinný předmět náboženství v základních školách vydal Sekretariát ČBK v roce 2004 dokument Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1.-9. ročníku základní školy.⁴⁴ S platností od 1.9.2004 byl schválen také MŠMT. Doposud platil dokument z roku 1994 Osnovy náboženské výchovy pro ZŠ a tento nový ukazuje další způsob, jak zařadit témata jednotlivých setkání do ročníků tak, aby vytvářela jeden logický celek od první do deváté třídy.⁴⁵ Kladou si za cíl odstranit nedostatek náboženské výuky z předchozích let, kdy chyběla logická výstavba výuky a ta probíhala „podle učebnic“.⁴⁶

Téma péče o společný domov najdeme okrajově ve výuce páté a sedmé třídy. Téma pro 5. třídu je „Společně vytváříme Boží království“. Úvodní tematický celek nese název Svět – náš společný dům. Děti si mají uvědomit svůj podíl na spoluvytváření světa. Mají se naučit vnímat svět jako náš společný domov, kde každý má své místo, za které je zodpovědný.

V 7. třídě je v Osnovách nazvána čtvrtá hodina „Vážít si stvoření“. Děti si mají uvědomit ekologické problémy svého nejbližšího okolí a světa a na základě biblické zprávy pochopit, že člověk je součástí stvoření a je za svět odpovědný.

Téma péče o společný domov je uvedeno velice okrajově, vždy u úvodních hodinách a dále se s ním nepracuje, ani se k němu neodkazuje v dalších ročnících. Chybí provázanost obsahu těchto kapitol s kapitoly následujícími. Časová dotace dvě hodiny během devíti let je velmi nedostačující.

2.1.2 Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice

V roce 2015 byl vydán dokument ČBK nahrazující dosud platné Katechetické směrnice z roku 1994. V první části pojednává mimo jiné o Principech pro metodické pojetí a organizaci katecheze a náboženského vzdělávání. Zde uvádí, že sociální rozměr je nezbytnou

⁴⁴ ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1.-9. ročníku základní školy.*

⁴⁵ Tamtéž, str. 3.

⁴⁶ Srov. Tamtéž, str. 15.

složkou každé evangelizační činnosti a obsah a poselství evangelia nelze oddělit od společenství a péče o druhé⁴⁷.

Znovu zde uvádí, jak je důležité, aby církve působila ve všech typech škol a uvádí normy, které tuto situaci upravují. Duchovní správce farnosti je odpovědný za nabídku náboženství ve veřejných školách.⁴⁸ Náboženské vzdělávání má být koordinováno a podporováno diecézními katechetickými středisky, kdy k jejím úkolům patří tvorba, inovace, recenze a konzultace metodických materiálů a pomůcek.⁴⁹ Konkrétní obsahová témata tento dokument neobsahuje.

Z tohoto dokumentu mají vycházet další katechetické materiály.

2.1.3 Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice

Katechetická sekce ČBK v roce 2021 vydala Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, který navazuje na výše uvedený Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice. Jde o rámcový program pro evangelizaci a systematickou katechezi dětí školního věku. Na jeho přípravě spolupracovala jednotlivá diecézní katechetická centra. Jeho obsah je určen jak pro použití ve školním prostředí, tak také ve farnostech. Je zpracován v návaznosti na Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání, aby mohl být použit jako základ pro zařazení nepovinného předmětu Náboženství do ŠVP.

Tento dokument reflektuje výzvy papeže Františka předkládané v jednotlivých encyklikách a exhortacích a reaguje na Direktorium pro katechezi z roku 2020.⁵⁰

Vzdělávací obsah je rozdělen na čtyři samostatné tematické celky: Základy křesťanského učení, Bible a její poselství, Životní styl křesťanů a Základy křesťanského snažení. Všechny tyto okruhy je mají probírat během jednotlivých období, přičemž vývojové etapy jsou stanoveny následovně: 1.-3. třída, 4.-5. třída a druhý stupeň. Očekávané výstupy vymezují, aby uměli žáci osvojené učivo využít v praktických situacích v běžném životě, a sice na konci 3., 5. a 9. ročníku.

⁴⁷ ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*, čl.15.

⁴⁸ Tamtéž, čl. 41.

⁴⁹ Tamtéž, čl. 44.

⁵⁰ ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice*, str. 3

Podle dokumentu má být důraz kladen na samostatnost a schopnost propojovat nabyté poznatky s vlastním životem i ve společnosti. Tematický okruh Životní styl křesťanů již od prvního školního období uvádí jako očekávaný výstup vzdělávání spoluzodpovědnost za ochranu a rozvoj stvoření na úrovni svého mikrosvěta⁵¹. Ve druhém období žák rozumí principům křesťanské etiky a zasazuje je do svého jednání, přijímá spoluzodpovědnost za ochranu stvořeného světa a společně s druhými se podílí na jeho rozvoji. Na druhém stupni má žák projevovat aktivní zájem o dění kolem sebe, kam mimo jiné patří také ekologie. Probíraná témata mají vybízet a motivovat k úctě ke všemu stvořenému a o péči o Boží stvoření.⁵²

Dokument byl schválen s platností a účinností od 1. 9. 2022 a má sloužit pro inspiraci všem, kterým leží na srdci evangelizace dětí školního věku.

2.1.4 Hodnocení

Osnovy z roku 2004 byly zpracovány velmi podrobně, ale na základě konkrétních učebnic, které byly v té době dostupné. Nenechávají volný prostor k tomu, aby při výuce bylo reagováno na současné otázky, které papež aktuálně řeší nebo se jim více věnuje. Osnovy reflektovaly situaci v době počátku 21. století a v dnešní době jsou již zastaralé. Bohužel většina škol, kde je náboženství vyučováno, zapracovala tyto osnovy do svých ŠVP a stále je považuje za aktuální.

V druhém dokumentu je uveden místní farář jako osoba zodpovědná za výuku náboženství se státních školách v místě jeho farnosti a také nutná spolupráce s diecézními katechetickými centry. Ta by měla svou nabídkou podpořit výuku náboženství ve školách. Kněz i katecheta by měli spolupracovat se školou při vytváření osnovy hodin náboženství ŠVP, kde vyučují.

Třetí dokument je velmi průkopnický a popisuje pouze rámcově, jaká témata a výstupy by měly vzejít z výuky. Je zde ponechán prostor pro výběr vhodných výukových materiálů a pomůcek. Témata jsou členěna velmi obecně, ale přesto vzdělávací obsah zahrnuje veškeré oblasti. Jak bylo uvedeno výše, téma péče o společný domov je zahrnuto v části Životní styl křesťanů, tedy ve všech ročnících výuky náboženství. Liší se jen

⁵¹ Tamtéž, str. 12.

⁵² Tamtéž, str. 15.

hloubkou, v jaké je téma dětem podáváno a jak jsou děti schopny látku přijmout. Je zde velký prostor pro práci jak samotných katechetů, tak hlavně jednotlivých katechetických center, aby připravily vhodné edukační materiály.

III. Popis a hodnocení vzdělávacích materiálů/aktivit

Tato kapitola se zabývá popisem a hodnocením didaktických materiálů s tématem péče o společný domov, které se podařilo v rámci vlastního šetření získat od jednotlivých katechetických center. V současné době neexistuje jedna centrální platforma, kde by byly shromážděny všechny dostupné výukové pomůcky, proto byla oslovena všechna česká a moravská katechetická centra s žádostí, zda nějaké materiály⁵³ zpracovávající téma péče o společný domov mají, nebo o nic alespoň vědí.

Výstupy jsou zpracovány do tabulky.

Katechetické centrum	Výukový materiál	Formát	Rok vydání
Ostrava	<i>Metodiky Laudato si'</i>	metodika	neuvezen
Olomouc	<i>Postní aktivita 2022</i>		2022
	<i>Pečujeme o Boží stvoření - Kartičky k nedělním evangeliím</i>	Kartičky a metodika, jak s nimi pracovat	2021
	<i>Na cestě s Božím lidem</i>	učebnice	2021
Brno	<i>Náš domov</i>	Projekt k roku Laudato si	2020
České Budějovice	<i>Hlad nemá uši</i>		nezjištěno
	<i>Pečujeme o společný dům</i>	Časopis Duha	2018
Hradec Králové	<i>Tobě buď chvála</i>	metodika	2021
	<i>Tobě buď chvála</i>	Metodika pro rodiny	2021
Praha	<i>Svatý František</i>	katecheze	2016
Litoměřice	<i>Žijme Laudato si'⁵⁴ zpracováno Školskými sestrami sv. Františka v Liberci</i>	Videa na Youtube	Nepravidelně od října 2022

Tab.1: Výukové materiály jednotlivých katechetických center k tématu péče o společný domov

⁵³ Mezi výukové materiály patří nejen učebnice, ale také pracovní listy a metodiky, periodika, videa a pořady na internetu, internetové stránky aj. Více viz FOJTÍKOVÁ ROUBALOVÁ, Marcela; JABLONSKÝ, Tomáš. *Didaktické pomůcky ve výuce náboženství a katechezi*. Ružomberok: Verbum, 2015.

⁵⁴ Odkazy dostupné z <https://sestry-osf.cz/zijme-laudato-si/>.

Téma péče o společný domov se objevuje také v publikacích určených pro mládež *Docat* a *Křesťan ve víru světa*, které na svých internetových stránkách doporučuje Katechetické a pedagogické centrum Biskupství královohradeckého.

3.1 Hodnocení jednotlivých výukových materiálů

Získané výukové pomůcky budou nejprve podrobně popsána. Budou zachyceny jejich nejdůležitější formální vlastnosti. Vzhledem k pestrosti získaných materiálů nebude sledována jednotná struktura v popisné části. Poté budou edukační pomůcky podrobeny hodnocení na základě zvolených kritérií. Přestože se nejedná o učebnice jako takové, při sestavování hodnotících kritérií bylo přihlíženo k Návrhu seznamu hodnotících kritérií pro učebnice základních a středních škol.⁵⁵ Seznam byl zjednodušen a upraven tak, aby odpovídal potřebám těchto specifických didaktických pomůcek.

Zvoleny byly následující hodnotící kritéria:

1. *Dostupnost* – Jak je možné materiál získat? Je materiál volně dostupný? Jaké jsou náklady na pořízení materiálu?
2. *Cílová skupina* – Pro jakou věkovou kategorii je materiál určen? Odpovídá uvedené věkové rozmezí obtížnosti?
3. *Soulad s naukou církve* – Je materiál ve shodě s učením církve?
4. *Univerzalita využití materiálu* – Jaký je primární účel vzdělávacího materiálu? Lze použít ve vyučování, popř. ve společenství, v rodině...? Lze materiál bez velkých zásahů upravit pro vlastní potřeby nebo využít pouze část?
5. *Doplňkové texty a materiály* – Obsahuje nebo odkazuje na doplňující nebo rozšiřující aktivity? Je zpracované téma dostatečně podrobné?
6. *Přínos – praktická využitelnost pomůcky* – Je poselství a účel vzdělávacího materiálu ve stávající podobě stále aktuální nebo může sloužit jako inspirace k tvorbě vlastního materiálu? Odpovídá časová náročnost jednotlivých úkolů?

⁵⁵ SIKOROVÁ, Zuzana. *Návrh seznamu hodnotících kritérií pro učebnice základních a středních škol*. In: *Hodnocení učebnic*. Brno: Paido, 2007, s. 31-40. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. ISBN 978-80-7315-148-5.

3.1.1 Metodiky Laudato si' ⁵⁶

Metodický materiál je vydaný Katechetickým a pedagogickým centrem Biskupství ostravsko-opavského. Autorem je Lenka Bakalová, ilustraci a grafickou úpravu provedl Radek Hejret, lektorovali Mgr. Eva Muroňová, Ph.D. a Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc. Zpracován byl pro cílovou skupinu žáků 1. stupně ZŠ, jak pro smíšené skupiny, tak jednotlivé ročníky, ale aktivity je možné využít i u dětí starších.

3.1.1.1 Popis materiálu

Úvodní kapitola vysvětluje význam slova ekologie a důvody, proč začleňovat ekologická témata do výuky náboženství. Vypočítává, jakou motivaci mají křesťané k tomu, aby se chovali ekologicky a pečovali o přírodu. Jako hlavní motivaci uvádí výzvy z encykliky Laudato si'.⁵⁷

Metodika obsahuje celkem osm rozpracovaných témat: Země - náš společný domov, Biodiverzita – rozmanitost života, Voda - zdroj života, Vzduch – čistý pro každého?, Odpady – umění spotřeby, Půda a jídlo – samozřejmost?, Respekt a úcta - slunce vychází pro každého, a Pokoj a mír – na Zemi i v srdci.

Jednotlivá témata zahrnují vždy tři části: Publikace s anotací a nabídkou aktivit, Přílohy k jednotlivým aktivitám ke stažení a Metodiku – popis vyučovací hodiny ve výuce náboženství nebo v katechezi. Velmi zajímavý a přínosný je také úvodní infobox u každé kapitoly, který obsahuje vymezení a definice pojmů z daného tématu.

První část daného tématu obsahuje detailně propracované aktivity, včetně několika barevných obrázků a jasně vymezených metodických postupů a cílů. Na začátku jsou vymezeny cíle a metodické postupy, popsána organizace výuky a podrobně citovány myšlenky z encykliky, které se staly východiskem pro definování cílů metodiky.

Vyučující náboženství si mohou z množství aktivit vybrat a připravit hodinu na míru. Každé téma obsahuje minimálně devět aktivit nebo úkolů v různém rozsahu (1–4 strany), které jsou různě časově i obsahově náročné. Najdeme zde krátké úkoly od 10 minut až po aktivity na celou vyučovací hodinu, orientační čas je u aktivity vždy uveden.

⁵⁶ [Laudato si' – Laudato si' \(metodickeinspirace.cz\)](http://Laudato%20si%27%20-%20Laudato%20si%27%20(metodickeinspirace.cz))

⁵⁷ “Povolání střežit Boží dílo je podstatnou součástí ctnostného života. Nepředstavuje něco volitelného ani druhotného ani nějaký druhotný aspekt křesťanského života.“ (Srov. *Laudato si'*, čl. 217).

Jak je zmíněno v úvodu, metodika je vypracována pro žáky na prvním stupni, ale konkrétní aktivity ještě děleny do několik věkových skupin, a to 1.-3.ročník, 4.-5. ročník nebo pro celý první stupeň. Dále jsou vyjmenovány pomůcky, které si má vyučující připravit. Většina je dostupná v přílohové části a určena k vytištění. Na konci každého úkolu najdeme shrnutí (zejména u časově delších aktivit) a postup, jak se s dětmi na závěr pomodlit.

V metodické části jsou poté jednotlivé aktivity rozebrány detailněji tak, aby vyučující porozuměl smyslu a cíli dané hodiny. Názorně jsou také ukázány fotografie vybraných úkolů.

Tato didaktická pomůcka pochází z Katechetického a pedagogického centra jako dosud schválené učebnice náboženství⁵⁸ pro 1. až 5. ročník v Osnovách⁵⁹, témata jsou navázána na konkrétní body schválených osnov k výuce římskokatolického náboženství, která jsou zatím platná. Podle metodiky lze tedy zařadit přímo do výuky náboženství v návaznosti na učebnice/metodiky vypracované autorským kolektivem Evy Muroňové.

U některých kapitol chybí číslování stran, číslování je vždy od začátku u jednotlivých témat, což při vytištění několika stran z různých oblastí může způsobit problémy. Dále chybí možnost stáhnout a vytisknout ucelený text včetně příloh. Pokud chcete listovat napříč tématy není to snadné

3.1.1.2 Hodnocení materiálu

1. Dostupnost – jak je možné materiál získat, cena

Metodiky Laudato sí' je možné v elektronické formě stáhnout z internetové stránky www.metodickeinspirace.cz. Stránka je veřejně dostupná všem, pro snadné vyhledávání je nutné znát přesný název edukační pomůcky. Materiál je zpoplatněn částkou 60,- Kč. Tento materiál není nabízen v tištěné podobě.

2. Cílová skupina – zda je možné použít pro stanovenou věkovou skupinu

Jak se uvádí, materiál je určen pro žáky prvního stupně, jednotlivým ročníkům i smíšeným třídám. Nicméně většina aktivit uvedenému určení neodpovídá. Např. aktivity *Jméno pro vodu*, *Otázky, které mě napadají*, *Voda hraje*, *Kdyby voda mohla mluvit*, kdy děti vymýšlí jméno pro vodu, pozorují vodu v misce a odpovídají na otázku, jaká je voda, je na úrovni dětí předškolního věku, přičemž je určena žákům 1.-5. třídy.

⁵⁸ V metodice je vždy uvedena vazba na *Osnovy k výuce římskokatolického náboženství na základních školách* z roku 2004.

⁵⁹ ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1.-9. ročníku základní školy*.

Vybrané kapitoly lze však použít pro žáky 6.-9. ročníku, kdy některé úkoly jsou svěřeny přímo dětem samotným. Starší děti a mládež zvládnou podle aktivit jistě připravit zajímavé úkoly pro děti mladší.

3. *Soulad s naukou církve*

Tato pomůcka obsahuje většinu aktivit a úkolů zaměřených na smysly a pozorování okolí. Stanovené cíle nevedou k teologické reflexi, ani k prohloubení víry. Chybí souvislosti s osobní odpovědností, stejně jako vztah ke stvoření a ostatním lidem. Tyto skutečnosti jsou v jednotlivých aktivitách pouze konstatovány, ale chybí výchovný charakter aktivit a změna chování vedoucí k trvalé udržitelnosti. Kapitola o vzájemné solidaritě mezi lidmi *Respekt a úcta* se o to snaží, ale není provázána s dalšími úkoly.

Církevní schválení není v metodice uvedeno.

4. *Univerzalita využití materiálu – ve vyučování, ve společenství, v rodině*

Materiál je velmi detailně zpracovaný, ale přesto je roztříštěný. Infobox obsahuje spoustu termínů, vysvětlení zkratk i pojmů, ale také zákonů a jiných norem. Je pravděpodobně určen k rozšíření znalostí vyučujícího, neboť pro určenou věkovou skupinu je příliš složitý. Vybrané články encykliky *Laudato si'* u každého tématu nejsou řazeny postupně, ale více méně jsou uspořádány chaoticky.

Na druhou stranu, aktivity pro děti jsou velmi jednoduché, nesystematické. Je nutné se přizpůsobit dané skupině dětí a jejich znalostem. Není možné pracovat ve smíšených skupinách 1.-5. třídy. Více než k náboženské výchově se hodí do hodin prvouky, přírodopisu nebo občanské výchovy.

5. *Doplňkové texty a materiály, zpracování*

Metodiky jsou velmi podrobné. Jak bylo uvedeno výše, každé zpracované téma obsahuje velké množství dodatkových materiálů různých forem. K dispozici jsou barevné mapky, kvízy, soubory obrázků i pracovní listy apod., ale také interaktivní odkazy například na zvukové stopy.

Ne všechny doplňkové aktivity je možné využít, zejména ve vyučovací hodině s dotací 45 minut. Jejich velké množství jde na úkor kvality zpracovaného materiálu.

6. *Přínos – praktická využitelnost pomůcky*

Metodický materiál není vhodný k použití v náboženské výchově. Infobox k jednotlivým tématům poslouží jako slovníček pojmů při přípravě vlastní aktivity.

Tuto vzdělávací pomůcku lze použít spíše mimo výuku náboženství, např. během Dne Země v rámci průřezových tematických aktivit pro děti.

3.1.2 Postní aktivita: Pečujeme o společný domov

Na postní dobu 2022 připravilo Katechetické centrum Olomouc aktivitu na téma Pečujeme o společný domov. Publikována byla na webových stránkách dne 11. 2. 2022. Autor uveden není.

3.1.2.1 Popis materiálu

V duchu encykliky papeže Františka nabízí podněty pro rozjímání nad způsoby, jak společně pečovat o Zemi. Aktivita je určena lidem ve farnosti, ale může se plnit i v rodině. Zapojit lze již školní děti. Začíná Popeleční středou a končí Velikonocemi, celkem je tedy určena sedm týdnů, během nichž se plní některá z výzev uvedená v seznamu a úkoly na jednotlivé dny.

Papež František v encyklice vyzývá k péči o společný domov, proto je součástí aktivity seznam 19 výzev. Každý týden má být vybrána jedna konkrétní výzva, která se zapíše do týdenní karty. Karty obsahují myšlenku k rozjímání na týden. K jednotlivým bodům jsou v příloze uvedeny odkazy a tipy k hlubšímu samostudiu. Týdenní karta je doplněna o úmysly modliteb pro jednotlivé dny v týdnu. Jako první týden je počítán čas od Popeleční středy do první postní neděle. V neděli se vždy karta mění za novou, kde je nová výzva na další týden. Pokud je aktivita určena pro farnost, za splněnou výzvu se má nalepit symbol příslušného týdne na připravený obraz velké louky. V rodině stačí obrázek louky velikosti A4, úkoly se plní společně.

Příklady výzev: *Udělám si výlet do přírody a po cestě budu sbírat odpadky; Naučím se vařit nové bezmasé jídlo; Začnu prát ekologičtěji; Půjdu na nákup se znovupoužitelnými obaly; Budu se sprchovat maximálně 3 minuty...* Další podněty a omalovánky pro děti měly být k dispozici na stránkách katechetického centra, nyní již nejsou odkazy aktivní.

3.1.2.2 Hodnocení materiálu

1. Dostupnost

Postní aktivita je k dispozici na webových stránkách Katechetického centra Olomouc v záložce postní aktivity. Je ke stažení zcela zdarma.

2. *Cílová skupina*

Není stanovena věková skupina, pro kterou je aktivita vhodná. V domácím prostředí se s rodiči mohou zapojit i nejmenší děti, při aktivitě ve farnosti děti, co již zvládnou text přečíst a porozumět mu, tedy zhruba od 3. ročníku ZŠ. Optimální věkové určení pro samostatnou práci je od 11 let, zapojit do aktivity se mohou i dospělí.

Tato aktivita je natolik univerzální, že je možné ji ve vyučování přizpůsobit věkové skupině, se kterou pracujeme.

3. *Soulad s naukou církve*

Smysl aktivity naplňuje myšlenky papeže Františka. Aktivita má výchovný charakter, není jednorázovou akcí, trvá delší dobu a navádí ke změně chování k udržitelnosti. Jednotlivé výzvy nutí k zamyšlení, proč je uskutečnit a zda nemohou být trvalé. Navíc je každá výzva spojena s denní modlitbou na konkrétní úmysl a každotýdenním rozjímáním nad vybraným článkem encykliky.

Imprimatur není uveden.

4. *Univerzalita využití materiálu*

Aktivita svým obsahem není vázána na konkrétní rok, lze použít opakovaně v postní době. Nejedná se přímo o výukový materiál, ale spíše o pomůcku, která může ekologická témata do hodin náboženství nebo katecheze nenásilným způsobem začlenit, například v rámci celoročního snažení a týdenních modliteb na konkrétní účel. Další výzvy lze přidat a materiál snadno modifikovat.

5. *Doplňkové texty a materiály*

V příloze jsou uvedeny odkazy na další doplňkové texty. Jedná se o seznam internetových stránek, knih i dvou filmů, kde najdeme rozšiřující informace k některým tématům. Pro menší děti byly k aktivitám připojeny omalovánky k vytisknutí, nyní nejsou dostupné.

6. *Přínos*

Výzvy i úkoly jsou nadčasové a univerzální, jistě je možno využít ve výuce náboženství jako průřezové téma během celého roku. Aktivita je vhodná jako inspirace pro tvorbu úkolů pro děti k danému tématu. Celkem materiál obsahuje 19 výzev, lze tedy využít během jednoho pololetí nebo výzvy zopakovat a pokrýt celý školní rok.

Materiál poskytuje inspiraci, jak nenásilnou formou a jednoduchými úkoly téma péče o společný domov vnést do hodin náboženství nebo do dětské katecheze.

3.1.3 Pečujeme o Boží stvoření – Nedělní kartičky 2021/2022

Na školní rok 2021/2022 připravilo Centrum pro katechezi Arcibiskupství v Olomouci nedělní kartičky na téma Pečujeme o Boží stvoření. Materiál se skládá z úvodního představení, samotné metodiky, obrázků pro děti a příloh. Autor není uveden.

3.1.3.1 Popis

V metodice je ke každé neděli od září do června připraven příběh k evangeliu, kdy hlavními hrdiny příběhu jsou dva ptáčci. Ti se pohybují v přírodě, kterou se učí poznávat jako místo, které nám dal Bůh. Po příběhu následuje návrh na aktivitu, včetně vyjmenovaných pomůcek a podrobného komentáře. Na závěr je uvedena modlitba ve společenství dětí a katechetů. Do modlitby mají děti vstupovat vlastními myšlenkami, úvodní slova modlitby mají dětem pomoci pochopit některou z myšlenek obsažených v evangeliu a prakticky a srozumitelně ji spojit s jejich životem.⁶⁰ Metodika má celkem 112 stran. Poslední strana je nazvána Katechetický kufřík, je zde uveden seznam pomůcek, které jsou během aktivit používány. Na každý týden je určena malá kartička⁶¹ se zvířátky, které se objevují v příbězích. Přílohy obsahují materiály k vytištění.

Materiál je rozpracován na období celého školního roku, tedy celkem na 45 týdnů. Metodika je zpracována v návaznosti na nedělní evangelium, tedy vždy v cyklu B/C. Příběhy jsou sice vázány na evangelia, ale v neposlední řadě je možné kteroukoli část metodiky použít kdykoli jindy než v danou neděli. Témata sice souvisejí s evangeliem, ale poselství, která nesou, jsou platná stále.⁶²

⁶⁰ [Nedělní kartičky 2021/2022 – Katechetické centrum Olomouc \(katechetiolomouc.cz\)](https://www.katechetiolomouc.cz/)

⁶¹ Velikost jedné karty je 103 x 64 mm.

⁶² Srov. [Uvod.pdf \(katechetiolomouc.cz\)](https://www.katechetiolomouc.cz/)

3.1.3.2 Hodnocení

1. Dostupnost – jak je možné materiál získat, náklady na pořízení materiálu

Tato didaktická pomůcka, jak bylo uvedeno výše, se skládá z několika částí. Metodika, úvodní text i přílohy jsou zdarma ke stažení na stránkách Katechetického centra Olomouc, malé kartičky s obrázky zvířátek byly k zakoupení⁶³. Nyní jsou vyprodány a jejich objednání není možné. Je pravděpodobné, že dotisk by byl uskutečněn pouze v případě většího zájmu. Dají se sehnat ve farnostech, které si v roce 2021 zakoupily větší množství těchto sad a stále s nimi disponují.

2. Cílová skupina

Na stránkách katechetického centra je uvedeno, že metodika obsahuje návrhy pro práci ve společenství dětí 4 až 9 let. Aktivity popsané v metodice jsou primárně určeny mladším školním dětem. V některých případech je uveden způsob, jak danou aktivitu přizpůsobit a využít pro starší děti. Některé úkoly lze využít i mezi dětmi druhého stupně, popř. vybídnout děti ke vzájemné pomoci a starší žáky zapojit do čtení příběhů mladším.

3. Soulad s naukou církve

Témata z metodiky jsou vázána na evangelia a neukazují dětem vztah k péči o společný domov. Myšlenky encykliky nejsou v metodice patrné. Ač má v názvu péči o Boží stvoření a obrazově je laděna k přírodě, obsah jednotlivých aktivit vede k budování vztahu s Ježíšem. Přestože je doslovně uvedena v předmluvě inspirace encyklikou, neobsahuje žádné úkoly a témata, která by z ní čerpala.

Církevní schválení není doloženo.

4. Univerzalita využití materiálu

Původním záměrem je přiblížit a vysvětlit dětem myšlenky obsažené v evangeliu a propojit je s jejich životem. Metodika předpokládá, že s pomůckou a dětmi bude dále pracovat katecheta, pravděpodobně v nějakém smíšeném společenství menších dětí. Jako samostatná didaktická pomůcka do hodin náboženství materiál není vhodný.

Tato didaktická pomůcka neobsahuje úkoly, ani texty, které by budovaly vztah dětí k péči o společný domov. V některých farnostech jsou dětem rozdávány pouze kartičky během nedělní bohoslužby, bez další návaznosti na práci s metodikou.

⁶³ Cena sady 45 kartiček s jinou tematikou byla 30,- Kč.

5. *Doplňkové texty a materiály*

Přílohy jsou součástí materiálu. Další odkazy jsou uvedeny v metodice.

6. *Přínos*

Tato pomůcka je vhodná pro katechezi ve farním společenství dětí v návaznosti na evangelia. Jak bylo uvedeno, více než vztah k životnímu prostředí, nalezneme v některých katechezích aktivity zaměřené na budování vztahu k Ježíši nebo mezi dětmi navzájem. Jednotlivé příběhy působí dětinsky, spíše jako pohádky.

3.1.4 Na cestě s Božím lidem

Jedná se o učebnici náboženství pro děti ve věku 9-12 let. Autoři jsou Mgr. Martina Orlovská, PhD. a Mgr. Jana Šaratová, Dis. Učebnici ilustrovala Bc. Monika Goldová. Cílem učebnice je nejen seznámit žáky s biblickými postavami Starého Zákona, ale také je morálně formovat: „Nabízené texty a aktivity pomáhají žákovi rozvíjet zdravé sebevědomí, podporovat schopnost rozlišování a zodpovědného rozhodování a jednání, učí jej vnímat existenci zla ve světě i jeho vlastním životě a vhodně na ně ze své pozice reagovat, objevovat krásu Božího stvoření a přijímat spoluzodpovědnost za ochranu stvořeného světa.“⁶⁴

3.1.4.1 *Popis*

Učebnice je formátu A4, má celkem 88 stran. Jednotlivá starozákonní témata jsou zpracována vždy na dvoustraně, celkem je jich 30. První strana je vždy věnována seznámení s biblickým příběhem, na druhé straně jsou cvičení k prohloubení a zapamatování si učiva. Poslední z úkolů má většinou osobní rozměr. Součástí některých kapitol je rámeček nazvaný Pozorování a aktivity. V první kapitole je vysvětleno, že Boží dobrotu a lásku poznáváme nejen četbou Bible, ale také pozorováním přírody. Příroda má být pro děti druhou učebnicí, k tomu jsou určeny právě úkoly, které mají plnit většinou doma. S těmi souvisí převážná část příloh, které jsou od strany 65 součástí učebnice. Některé navazují na témata v učebnici, jiné nikoliv. Celkem je takových úkolů 13. První aktivita je celoroční, kdy mají žáci pozorovat zvolený strom a zapisovat, jak se mění během celého školního roku. Vytvoří si tak deník stromu.

⁶⁴ [METODIKA – Na cestě s Božím lidem.pdf \(katechetiolomouc.cz\)](#), str. 1

K této učebnici je vypracována metodika, která je k dispozici pouze v elektronické podobě. Při objednání učebnic přijde odkaz, kde je metodika dostupná ke stažení. V metodice jsou popsány jednotlivé hodiny. V části *Pozorování a aktivity*, která má vést žáky k rozvíjení vztahu s Božím stvořením, se mají naučit pozorovat a obdivovat Boží stvoření a také je chránit⁶⁵. Toto je v metodice jediná věta, jak dále s dětmi na toto téma pracovat. Dále je zde pouze konstatování, že katecheta má uvést žáky do domácí aktivity, která je velmi stručně popsána.

Cílem druhé kapitoly s názvem *Píseň o stvoření* je uvést děti do poznání, že Bůh stvořil svět jako domov pro člověka a žák má ocenit hodnotu všeho stvořeného a za ni projevit vděčnost Bohu.⁶⁶ Na základě textu Gn 1,1 mají děti pochopit vznik světa jako oslavnou píseň o tom, že jej stvořil Bůh. Úkoly na druhé straně jsou zaměřeny na oslavu stvoření. Je zde uveden chvalozpěv svatého Františka, poté mají děti doplnit vlastní chvalozpěv do předepsané šablony. Na stránce je uveden jeden doplňkový text s názvem *Rovnováha v přírodě*, který na životě včel ukazuje, jak je v přírodě všechno vzájemně propojeno.

3.1.4.2 Hodnocení

1. Dostupnost

Učebnici je možno zakoupit online přes stránky olomouckého katechetického centra. Cena je 100,- Kč, při osobním odběru 80,- Kč. Metodika je ke stažení zdarma. Metodiku je možno získat i bez nákupu učebnice. V roce 2023 proběhl dotisk, učebnic je stále dostatek.

2. Cílová skupina

Učebnice je určena pro děti ve věku 9-12 let, což odpovídá 3.-6. ročníku ZŠ. Předpokládá také spojení výuky několika ročníků. Pokud se zaměříme pouze na témata související s otázkami péče o životní prostředí, tedy na úkoly *Pozorování a aktivity* a kapitolu *Píseň o stvoření*, stanovené věkové rozmezí neodpovídá. Aktivity jako zasadit semínko, pozorovat strom jsou příliš dětinské pro žáky 5.-6. ročníku. Oproti tomu mladší děti nezvládnou orientaci v Písmu svatém a neporozumí přepisovaným textům, které mají být každý měsíc zapisovány společně s pozorováním stromu.

⁶⁵ Srov. *Na cestě s Božím lidem. Metodika k učebnici náboženství*, str. 9. Dostupné z [METODIKA – Na cestě s Božím lidem.pdf \(katechetiolomouc.cz\)](#).

⁶⁶ Srov. *Tamtéž*, str. 7

Ve spojených ročnících je problém, že starší děti mají úkoly splněny mnohem dříve než děti mladší.

3. Soulad s naukou církve – zda je materiál ve shodě s učením církve

Učebnice má církevní schválení od Mons. Jana Graubnera, ze dne 25. 5. 2021. Teologickou recenzi učebnice provedli ThLic. Josef Mikulášek, PhD. A ThLic. Bedřich Horák. Nicméně návaznost na další dokumenty magisteria zcela chybí. Naléhavá výzva papeže Františka k ochraně našeho společného domova v celé učebnici nezaznívá, z aktivit žáci nezískají trvalý vztah k hodnotám souvisejícím s péčí o životní prostředí.

4. Univerzalita využití materiálů

Jde o učebnici náboženství pro děti. Výuka je možná v jednotlivých třídách, ale také ve smíšených společenstvích. Cílem je seznámit děti s vybranými tématy Starého zákona. V metodice není důsledně popsáno, jak dětem téma vztahu k životnímu prostředí přiblížit. Jako pomůcka k přiblížení environmentálních otázek a výzev papeže Františka v péči o společný domov není kompetentní.

5. Doplnkové texty a materiály

Jak je uvedeno výše, doplňkové aktivity jsou součástí učebnice v části Přílohy. Navíc na stránkách katechetického centra jsou ke stažení další kvízy a videa. Ta se ovšem týkají pouze starozákonních témat, nikoli péče o společný domov a témat souvisejících se životním prostředím.

6. Přínos

Přínos k tématu péče o společný domov je patrný pouze ve druhé kapitole, která má název Píseň o stvoření. Doplnující úkoly jsou Píseň sv. Františka a odstavec věnovaný rovnováze v přírodě. Děti mohou dle předlohy složit vlastní chvalozpěv. K tomu je nutné doplnit zdůvodnění, proč a co je třeba dělat dále, neboť kapitola nejde do hloubky a nevysvětlí dětem souvislosti.

3.1.5 Náš společný domov – Projekt k roku Laudato si´

Jedná se o projekt Diecézního katechetického centra Biskupství brněnského, který byl připraven k roku Laudato si´. Projekt probíhal od 24. října 2020 do 24. května 2021. Autor projektu není uveden.

Cílem tohoto projektu bylo inspirovat ke změně způsobu života na základě encykliky Laudate si´, aby náš společný domov byl o něco lepší. Projekt byl adresován všem - rodinám, malým společenstvím, ale i jednotlivcům.

3.1.5.1 Popis

Projekt se skládá ze dvou částí, rozsahem má celkem 4 strany A4. První dvě strany popisují, proč projekt vzniknul a vysvětlují pravidla. Diecézní katechetické centrum v Brně připravilo tento projekt u příležitosti vyhlášení roku Laudato si´. Podoba projektu byla ovlivněna skutečností, že právě probíhala doba koronaviru. Cílem je inspirovat se dokumentem Laudato si´ a pokusit se změnit něco ve svém způsobu života.

Základ projekt tvořil barevný plán a seznam 48 úkolů rozdělených do 4 oblastí. Oblast zaměřená na krásu a rozmanitost nazvaná Obdivovat Boží stvoření, další oblast Chválit Boha a jeho stvoření obsahovala modlitby a úkoly k oslavě Boha, třetí část pobízela Být více součástí Božího stvoření a poslední nabádala ke změně životního stylu – část Pečovat o Boží stvoření. Úkoly nemusely být plněny v pořadí v jakém byly sepsány, ale libovolně a zaznamenávány do políček barevného plánu. Bylo doporučeno neplnit je postupně, jak jsou uvedeny, ale střídat oblasti. Některé úkoly byly vázány na roční období. Připojit se do projektu bylo možné kdykoliv. Během plnění úkolů byly stanoveny dva termíny, kdy bylo možno zaslat fotografie k inspiraci ostatním účastníkům. Z vytvořených fotografií byla po skončení programu uspořádána výstava v brněnské katedrále. Padesát vylosovaných účastníků obdrželo drobné odměny.

Úkoly z projektu se zaznamenávaly do barevného plánu velikosti A4. Ten obsahoval celkem 48 polí, takže každé pole odpovídalo číslu jednoho úkolu. Z některých úkolů bylo možno vyluštit tajenku. Pět aktivit mohlo být nahrazeno vlastními. Příklady úkolů jsou např.: *na procházce nasbírat barevné listí a vytvořit výstavku, postavit sněhuláka, zasít jarní osení, přečíst společně Bibli, pomodlit se Chvalozpěv stvoření, odepřít si sladkosti, vytrít věci a darovat potřebným, nenakupovat v neděli, neplytvat potravinami...*

K projektu byla vytvořena facebooková stránka⁶⁷, kde byla jednou za 14 dnů zveřejněna drobná inspirace a různé zajímavosti související s tématem projektu.

3.1.5.2 Hodnocení

1. Dostupnost

Projekt byl šířen zdarma, nyní již nelze na stránkách katechetického centra dohledat, je uložen v archivu. Facebooková stránka dohledat lze, poslední příspěvek je z poloviny roku 2021, na stránku již další příspěvky nepřibývají.

2. Cílová skupina

Projekt byl určen rodinám, jednotlivcům i farním společenstvím. V době projektu musela být dodržována nařízena hygienická opatření, což se pravděpodobně projevilo při tvorbě úkolů i projektu samotného. Výzvy zvládnou plnit školní děti, popř. mohou být snadno přizpůsobeny věkové kategorii, se kterou pracujeme.

3. Soulad s naukou církve

Projekt má výchovný charakter, nabádá uskutečňovat některá poselství Laudato si' nenásilnou formou. Délka projektu je zvolena tak, aby se změny našeho chování mohly stát trvalými. Není zaměřen jednostranně, pracuje se se 4 oblastmi plynoucími z encykliky.

Projekt nemá uvedeno církevní schválení.

4. Univerzalita využití materiálu

Seznam úkolů je možné dále využívat a pracovat s ním v hodinách náboženství, jednoduše se dá upravit, aby každý týden děti plnily jeden úkol a zapisovaly do tabulky. Projekt není vázán na konkrétní rok, určitě by stálo za to znovu jej použít. Karta, kam se zaznamenávají splněné úkoly, nelze již dohledat ke stažení a vytištění.

5. Doplnkové texty a materiály

Neobsahuje žádné doplňkové materiály ani odkazy. Na facebookové stránce se příliš inspirací nevyskytovalo.

6. Přínos

⁶⁷ <https://www.facebook.com/profile.php?id=100064446653880>

Projekt je inspirativní, je škoda, že v současné době leží v archivu. Určitě by posloužil i v jiných předmětech jako inspirace pro celoroční aktivitu dětí. Aktivity prožívané v prostředí rodiny vy mohly vést k trvalé proměně způsobu života.

K projektu chybí podrobnější metodika a také vhodné propojení s jednotlivými články magisteria, o které se tematické okruhy opírají. Nepodařilo se dohledat, s jakou účastí celkový projekt skončil. Chybí závěrečné shrnutí projektu po jeho ukončení.

3.1.6 Pečujeme o společný dům

V roce 2019 vyšlo tematické číslo časopisu DUHA č. 17, které má pojednávat o základních myšlenkách encykliky *Laudato si'* a také o tom, jak je uvést do života. Časopis Duha je vydáván pravidelně od roku 1992. Vydává jej Petrinum s.r.o. v Českých Budějovicích ve spolupráci s časopisem *Regenbogen* z Rakouska. Českou redakci tvoří P. Dr. Tomáš Cyril Havel CFSsS a Mgr. Eva Muroňová. Internetové stránky časopisu jsou www.mojeduha.cz.

3.1.6.1 Popis

Časopis formátu A5 má celkem 20 stran včetně titulní. Je pestrébarevný, tak aby ladil dětskému oku. Na titulní straně je uvedeno, že se jedná o katolický časopis pro děvčata a chlapce. Název tohoto čísla je *Pečujeme o společný dům...s papežem Františkem Bez obalu!!!*

Obsah vydání, které sleduje obvyklé uspořádání čtrnáctideníku, je následovný:

Úvod: článek, proč pečovat o dům (zamyšlení, zda můj dům je jen můj); rubrika Čteme z Bible – úryvek Gn 2,15 a jeho vysvětlení (jak se starat o naši planetu)

Téma: *Příběh o Bohu a člověku* (Bůh dal zemi Adamovi a co po něm chtěl), *Pečujeme o společný dům* (o encyklice *Laudato si'* - stručné seznámení); *Příklad svatého Františka* (jeho život s úctou ke stvoření),

Rozhovor: *Bez obalu!!!* (rozhovor s rodinou, která má bezobalovou domácnost)

Plakát: třídíme odpad (jedna strana) a veverka (druhá strana)

Přemýšlej: *Co je udržitelnost? Co je upcyclace?* (vysvětlení pojmů a realizace nápadů)

Příběh: *Nedokončený příběh* (příběh o zvířátkách v lese a jejich chování – děti mají končit)

Vyrob si: *Upcycluj!* (návod na výrobu peněženky z tetrapaku), *Hádej*: luštění pro děti

Poslední strana: komiks a tři vtipy.

Pracovní list je ke stažení na internetových stránkách časopisu.

3.1.6.2 Hodnocení

1. Dostupnost

Jedná se o časopis, který vyšel v roce 2018, nicméně je možné si ho stále objednat za cenu 15,- Kč z internetové stránky časopisu.

2. Cílová skupina

Věkové rozmezí není stanoveno, časopis má pouze označení, že je pro děvčata a chlapce. Psaného textu je hodně, takže není vhodný pro začínající čtenáře. Nicméně obsah i forma textu je vhodná pro mladší školní děti, některé aktivity a příspěvky dokonce pro děti předškolního věku. Horní věková hranice je 10 let, což odpovídá žákům ze 3. a 4. třídy. Pro starší děti je v současné době tato forma samovzdělávání nepopulární, časopis není interaktivní.

3. Soulad s naukou církve – zda je materiál ve shodě s učením církve

Církevní schválení časopis nemá, obsahuje pouze evidenční číslo Ministerstva kultury ČR.

Přestože se odkazuje na encykliku *Laudato si'*, dotýká se blíže pouze dvou oblastí. Vzhledem k závažnosti tématu, jde spíše o populárně naučný časopis bez dlouhodobějšího trvalého přínosu. Neobsahuje výzvy, jak by děti mohli změnit své chování, chybí propojení s praktickým dopadem. Snaží se spíše zaujmout, než vychovávat. Nenaplnuje tak výzvy magisteria související s péčí o společný domov.

4. Univerzalita využití materiálů

Časopis vychází pravidelně od roku 1992 jako čtrnáctideník, jeho původní účel je zábavnou formou seznámit děti s aktuálními tématy. Toto tematické číslo se dá použít při průřezové hodině věnované ekologii, avšak ne pokud děti chceme seznámit s encyklikou. Metodika, jak s časopisem pracovat k dispozici není. Učitel nebo rodič může použít články a úkoly z časopisu, jako inspiraci k vlastním aktivitám spíše v hodinách prvouky nebo přírodovědy. Materiál je zastaralý, současné děti dávají přednost jiným formám získávání informací, než je časopis.

5. *Doplňkové texty a materiály*

Pracovní list a další doplňující informace jsou ke stažení www.mojeduha.cz.⁶⁸ Jedná se o videonávod na výrobu pytlíku na ovoce, odkaz na video Laudato si' for kids, dokončení příběhu z časopisu a pracovní list Jak se postarat o naši planetu?

6. *Přínos*

Doplňkové materiály společně s časopisem mohou sloužit jako pomůcka pro průřezovou hodinu, např. ke Dni Země, nikoli však k náboženské výchově a budování vztahu k životnímu prostředí, jak vyzývá papež.

3.1.7 Hlad nemá uši⁶⁹

Pastorační středisko Biskupství českobudějovického⁷⁰ nabízí výukové programy pro základní a střední školy Jihočeského kraje, části Západočeského kraje a kraje Vysočina. Tento dlouhodobý projekt má sloužit k rozšíření všeobecného přehledu v oblasti kultury, slavení svátků, stylu života a základních lidských hodnot z pohledu křesťanství, které je nedílnou součástí naší civilizace.⁷¹ Jedním z témat určených pro žáky druhého stupně má název Hlad nemá uši. Datum publikování je uvedeno 26. 8. 2020. Autor textu není uveden.

3.1.7.1 *Popis*

Materiál má celkem 20 stran velikosti A4, včetně barevných obrázků, které zabírají téměř polovinu obsahu. Součástí není metodika, kde by bylo vysvětleno, jak s pomůckou pracovat. Proškolený lektor pravděpodobně zvládne s materiálem pracovat. Cena je stanovena 40,- Kč za žáka, program vedou vyškolení lektori. Časová dotace je 2 vyučovací hodiny.

Uvedení do tématu začíná diskusí se žáky na téma obědy ve školní jídelně. Následují témata o školních obědích v různých částech světa, příběh chlapce ze Zambie, povídání o výhodách školních obědů a plýtvání potravin. Dále je zde několik úkolů pro děti, a to jak samostatných, tak pro práci ve skupinách. Materiál obsahuje několik tabulek týkajících se např. Zero waste, spotřeby vody na výrobu potravin a také mnoho obrázků a odkazů. Téměř ke konci je položena otázka, zda a za co neseme odpovědnost a zda můžeme něco změnit.

⁶⁸ https://www.mojeduha.cz/clanky/Pecujeme_o_spolecny_dum

⁶⁹ Materiál jsme získala elektronicky z Pastoračního střediska, poté jsem stejný název našla v databázi programů vstupydoskol.cz/vyukovy-program/101.

⁷⁰ Ve spolupráci se společností Spolek Most České Budějovice. Více na www.vstupydoskol.cz.

⁷¹ <http://www.vstupydoskol.cz/o-nas>, cit. 13.3.2024

3.1.7.2 Hodnocení

1. Dostupnost

Vzdělávací materiál je součástí projektu *Vstupy do škol*. Cena samotného materiálu není stanovena, hodina s lektorem je účtována podle počtu žáků ve skupině. Cena za jednoho žáka je 40,- Kč. Jak bylo uvedeno výše, program si mohou objednat školy z Jihočeského kraje a blízkého okolí.

2. Cílová skupina

Cílovou skupinou jsou děti ze druhého stupně a nižších ročníků středních škol.

3. Soulad s naukou církve

Chybí přímá návaznost na nauku církve, ale témata se jí okrajově dotýkají (plýtvání jídlem, vodou...), protože program není primárně určen k náboženské výchově. Je možno vyčíst souvislosti s inspirací *Laudato si'*, materiál pracuje s tématy chudoby, plýtvání a snaží se vést děti k odpovědnosti. Není však na církevní dokumenty nikde odkazováno.

Materiál neprošel církevním schválením.

4. Univerzalita využití materiálu

Takto sestavenou didaktickou pomůcku mohou použít pouze proškolení lektori. Nejedná se o metodický návod, ale spíše o body, kterých se během vyučování chytit. Zpracované téma se hodí do občanské výchovy a podobných předmětů.

5. Doplnkové texty a materiály

Součástí jsou odkazy a fotografie, chybí jejich komentář nebo bližší přiblížení.

6. Přínos

Ve stávající podobě mohou s pomůckou pracovat pouze vyškolení lektori. Jako jediná pomůcka přináší dětem nové téma – plýtvání jídlem ve školní jídelně, zde je velký potenciál pro práci s dětmi s tímto tématem.

3.1.8 *Laudato si'* - Tobě buď chvála „O péči o společný domov“

Katechetické a pedagogické centrum Biskupství královohradeckého vydalo v roce 2021 metodiku k encyklice papeže Františka. Jmenovitě není uveden žádný autor.

3.1.8.1 Popis

Metodika má celkem 35 stran, kromě úvodní stránky se jedná pouze o text bez obrázků. Po krátkém úvodu následuje vysvětlení, jak pracovat s touto metodikou. Postupně jsou ke každé kapitole encykliky kladeny klíčové otázky, na které jsou navázány jednotlivé aktivity. Otázky a aktivity vychází přímo z textů papeže Františka, v metodice jsou citovány úryvky encykliky.⁷² Praktická část metodiky má sloužit jako inspirace pro práci s encyklikou, využít lze jen některé části, rozebrat je možné jen jednu otázku nebo aktivitu. Cílem tohoto materiálu je motivovat uživatele k další činnosti.

Metodika kopíruje jednotlivé kapitoly a podkapitoly encykliky, klade otázky a navrhuje aktivity. Adresáty aktivit jsou uvedeny děti, přestože se nikde nezmiňují adresáti tohoto materiálu. Metodika je uložena na stránkách katechetického centra s podtitulem „Pro farnost“.

Aktivity uvedené v materiálu jsem velmi různorodé⁷³, od doplňování tabulek přes kreslení obrázků, hádanek až k vyhledávání informací. Každá aktivita má také správné řešení nebo návod, jak k řešení přijít. Některá témata jsou zpracována podrobněji, jiná obsahují úkolů a aktivit méně. Přes 30 stran aktivit je zakončeno modlitbami papeže Františka.

3.1.8.2 Hodnocení

1. Dostupnost

Metodika je k dispozici online, zcela zdarma. Na stránkách Biskupství dohledat nejde bez toho, aniž by byl znám přesný celý jeho název. Stejný název má i další materiál, viz níže.

2. Cílová skupina

Cílová skupina není uvedena, v Úvodu jsou jako adresáti uvedeny děti. Úkoly a aktivity mají různou obtížnost. Minimální však věk odhaduji na cca 9-10 let.

3. Soulad s naukou církve

Metodika cituje postupně kapitoly encykliky a k nim tvoří aktivity. Aktivity jsou často spojeny nebo uvedeny citáty s Bible, provázanost s Písmem svatým se táhne celým

⁷² <https://www.bihk.cz/sites/default/files/ke-stazeni/2021/03/Laudato%20si%20-%20metodika.pdf>, str.4

⁷³ Příklady aktivit: *Zamyslete se nad sebou, jak byste mohli změnit své chování, tak abyste se aktivně podíleli na ochraně životního prostředí a aby nezůstalo jen u norem a obecných poznatků; Zkuste si vytvořit doma z materiálu, který nepotřebujete, věci, které využijete dál; podívejte se na mapu a zjistěte, která část naší zeměkoule je chudší a která bohatší; Jak může souviset uzdravení vztahu k přírodě a uzdravení vztahů mezi lidmi?*

materiálem. Naplňuje myšlenky magisteria, prohlubuje víru, vychovává i se snaží o aplikaci do běžného života.

Přestože materiál vysvětluje a přibližuje dětem encykliku papeže Františka, církevní schválení není v dokumentu uvedeno.

4. Univerzalita využití materiálu

Je uvedeno, že se jedná o metodiku k encyklice *Laudato si'*. Využití ve škole i ve společenství, případně v ekologicky zaměřených kroužcích je možné. Z dokumentu lze využít jen některé části.

5. Doplnkové texty a materiály

Neobsahuje odkazy, ani další přílohy. Metodika je natolik vyčerpávající, že doplňující informace nejsou zapotřebí.

6. Přínos

Pro společenství starších dětí a mládeže nabízí metodika ucelený materiál, jak pečovat o společný domov. Některé kapitoly jsou sice jednodušší (zvládnou i děti z prvního stupně nebo jsou obecně známé), např. týkající se odpadu a rozložitelnosti jednotlivých materiálů, většina ale přichází s kontemplativním pohledem na životní prostředí. Úkoly nejsou jednorázové, některé jsou zadávány na delší časový úsek.

3.1.9 Laudato si' Tobě buď chvála „O péči o společný domov“

3.1.9.1 Popis

Metodika určená pro rodiny vydaná také Katechetickým a pedagogickým centrem Biskupství královohradeckého je zjednodušenou verzí předchozího materiálu. Metodika má pouze 11 stran, včetně titulní strany. Protože klíčovým tématem encykliky je otázka: „Jaký svět chceme zanechat těm, kteří přijdou po nás, dětem, které právě vyrůstají?“, zpracovala biskupství materiál určený rodinám s dětmi. Je v ní vybráno šest konkrétních témat, vždy uvedených citací z encykliky (v textu jsou opět označeny kurzívou a doplněny čísla daných článků) a ke každému tématu jsou navrženy aktivity a/nebo otázky k zamyšlení.

Stejně jako předchozí metodika i zde je poslední strana věnována modlitbám, které nabízí papež František.

3.1.9.2 Hodnocení

1. Dostupnost – jak je možné materiál získat, náklady na pořízení materiálu

Materiál zdarma na internetových stránkách Biskupství královohradeckého. Na rozdíl od předchozí metodiky určené pro farnost, lze najít vyhledávačem na stránkách biskupství.

2. Cílová skupina

Didaktická pomůcka je určena rodinám, tedy pro rodiče a děti. Věková skupina není specifikována. Aktivity jsou koncipovány jako společná činnost rodičů a dětí, lze tedy zapojit také děti menší.

3. Soulad s naukou církve

Viz předchozí materiál

4. Univerzalita využití materiálu

Jedná se o zjednodušenou verzi předchozího materiálu, jsou vybrány jen některá témata a některé aktivity tak, aby mohly být plněny v rámci rodiny.

5. Doplnkové texty a materiály

Viz předchozí materiál

6. Přínos

Viz bod 4.

3.1.10 Svatý František z Assisi

Jedná se katechezi autora Ernesta Rossiniho zpracovanou pro mladší děti původně publikovanou v časopise Dossier Catechista č.2 – říjen-listopad 2016. Do češtiny přeložil a upravil David Žofák z Katechetického střediska Arcibiskupství pražského.

3.1.10.1 Popis materiálu

Jedná se o dvě strany A4 textu a pracovní list určený k vytištění. Katecheze je rozdělena na několik částí. Na úvod se odvolává na encykliku papeže Františka Laudato si', kde se píše o svatém Františku. Toho má katecheta dětem přiblížit a přestavit obrázkem z pracovního listu a dvěma příhodami z jeho života. Dále katecheze obsahuje hru, práci s pracovním listem a dva příběhy spojené s postavou svatého Františka. Katecheze je zakončena modlitbou a úkolem pro děti.

3.1.10.2 Hodnocení

1. Dostupnost

Materiál lze získat zdarma v elektronické podobě přímo od překladatele textu, který je zaměstnancem Katechetického centra v Praze. Není volně dostupný, ale na vyžádání v daném katechetickém centru.

2. Cílová skupina

V materiálu je uvedena věkové rozmezí 6-9 let. Vzhledem k uvedeným příběhům v katechezi a úkolům v pracovním listu odpovídá 1.-2- ročníku, popřípadě předškolním dětem. Pro tuto věkovou skupinu zde však chybí vysvětlení některých pojmů, se kterými se v katechezi pracuje, např. malomocný.

3. Soulad s naukou církve

Jedná se o český pracovní překlad, dokument schválení církevní autoritou neobsahuje. Materiál je příliš krátký, neposkytuje dostatek informací, které by mohly být posouzeny. Jde o pouhé přiblížení postavy konkrétního světce. Encyklika *Laudato si'* je zmíněna pouze v úvodu, kdy se v ní píše že svatý František žil v jednoduchosti a v nádherné harmonii s Bohem, s druhými, s přírodou a se sebou samým.⁷⁴ Materiál nevybízí k proměně vlastního vztahu k životnímu prostředí.

4. Univerzalita využití materiálu

Primárním účelem vzdělávacího materiálu je katecheze mladších školních dětí. Materiál neobsahuje metodiku, spíše nástín, jak si vlastní katechezi podle tohoto vzoru připravit. Předpokládá, že katecheta zná příhody ze života světce.

Vzhledem v délce textu a jeho konkrétního vymezení nelze materiál příliš modifikovat nebo využít pouze část.

5. Doplnkové texty a materiály

Součástí výukové pomůcky je pracovní list a odkazy na čtyři videa/filmy o životě svatého Františka. Doplnující aktivitou je domácí úkol pro děti na závěr katecheze.

6. Přínos

⁷⁴ Srov. *Laudato si'*, čl. 10.

Materiál neobsahuje podrobnou metodiku a předpokládá, že vyučující dodatečné informace zná nebo si je dohledá. Katecheze je vhodná pro mladší školní děti jako úvodní seznámení s postavou svatého Františka. Tématu vztahu k životnímu prostředí se vůbec nevěnuje, pouze na konci je zmíněna modlitba Chvalozpěv stvoření.

3.1.11 Žijme Laudato si´

Školské sestry svatého Františka v Liberci natáčejí postupně videa nazvané Žijme Laudato si´ - pečujeme o náš společný domov. První video bylo na kanál Youtube publikováno v roce 31. 10. 2022.

3.1.11.1 Popis

Po úvodním videu, kde sestry vysvětlují důvod vzniku tohoto materiálu, bude následovat další sedm videí s těmito názvy: 1. Nářek země (je třeba žít šetrně a chránit přírodu), 2. Nářek chudých (pomáhat si navzájem), 3. Ekologická ekonomika (co lidé spotřebovávají a konzumují), 4. Jednoduchý životní styl, 5. Ekologická výchova, 6. Ekologická spiritualita (poznávání Boha v kráse všeho stvoření) a 7. Občanská angažovanost (přijmout zodpovědnost za náš společný domov). Videa navazují na akční plán⁷⁵, kde mají sestry stanoveny oněch sedm cílů. Akční plán Laudato si´ připravili odborníci. Videa sestry tvoří postupně, s odstupem několika měsíců, poslední bylo publikováno 14. 7. 2023.

Adresátem příspěvků jsou spolusestry. Cílem je uskutečňování encykliky papeže Františka v každodenním životě. Přidali se tak k dalším společenstvím, které chtějí žít podle encykliky Laudato si´. Příspěvky jsou krátké, mají 5-10 minut.

Videa jsou doplněny tzv. listem Inspirace, kde je shrnutí, krátký úryvek z encykliky, zamyšlení nad tématem akčního plánu a tři aktivity určené pro komunity sester. Listy Inspirace jsou ke stažení na facebookové stránce⁷⁶ nebo na webových stránkách sester.

3.1.11.2 Hodnocení

1. Dostupnost

Videa jsou ke shlédnutí na internetových stránkách Školských sester svatého Františka⁷⁷, dají se také dohledat na kanále YouTube.

⁷⁵ Na akční plán se sestry odkazují v úvodním videu. Tento plán není veřejně k dispozici.

⁷⁶ <https://www.facebook.com/skolskesestry>.

2. *Cílová skupina*

Jsou určena sestřím žijícím v komunitách. Aktivity v listu Inspirace jsou koncipovány jako společná činnost celé komunity.

3. *Soulad s naukou církve*

Materiál vychází z encykliky *Laudato si'*, naplňuje její poslání uskutečnit změny v každodenním životě, jak nás vybízí papež František.⁷⁸ Jednotlivé názvy videí jsou body k zamyšlení, co můžu dělat, jak si vlastní environmetální odpovědnost uvědomit. Najdeme zde také konkrétní příklady, např. jak třídit odpad.

Církevní schválení nezjištěno.

4. *Univerzalita využití materiálu*

Přestože se jedná o interní materiál, lze dále použít jak videa, tak také listy Inspirace. Vhodné jsou pro společenství starších dětí, nejdříve však od 2. stupně, ideálně SŠ, ale jistě by vhodně posloužila i ve společenství rodin. Tato videa ukazují, jak myšlenky encykliky uvést v praxi. Stačí začít u sebe a jednoduchými změnami dosáhnout velkých věcí.

5. *Doplňkové texty a materiály*

Videa ani doplňkový list neobsahují další odkazy.

6. *Přínos*

Je důležité vidět, že se skutečně dá žít podle encykliky papeže Františka. Sestry jsou příkladem k zamyšlení, zda i my můžeme něco ve svém běžném životě změnit. Spíše než nějaký konkrétní návod, mají videa ukázat cestu, že žít podle encykliky je možné, že je důležité se zamyslet a začít postupně malými věcmi. Toto je patrné z videa *Jednoduchý životní styl*.

⁷⁷ <http://sestry-osf.cz/>.

⁷⁸ Srov. *Laudate si'*, čl. 211.

3.1.12 DOCAT: sociální nauka církve pro mladé

DOCAT je publikace z řady YOUCAT⁷⁹, která srozumitelně předkládá základy sociálního učení církve pro mládež, jak ji rozvíjí katolická církev ve svých nejdůležitějších dokumentech již od papeže Lva XIII.⁸⁰

Tato publikace vyšla v roce 2016 v německém originálu *DOCAT, Was tun?*⁸¹, v českém překladu Ambrože Šámala byla vydána Karmelitánským nakladatelstvím o rok později.

3.1.12.1 Popis

Knihy má celkem 320 stran, kde je zpracováno 12 vybraných témat sociálního učení církve. Témata jsou zpracována formou otázek a odpovědí. Publikace je doplněna kreslenými černobílými obrázky a fotografiemi. V jeho závěru knihy najdeme věcný a jmenný rejstřík, který nabízí možnost snadno si vyhledat konkrétní místa v textu.

Ekologickým otázkám (otázky s čísly 256 až 269) je věnována desátá kapitola s názvem Chránit stvoření: životní prostředí. Stejně jako všechny kapitoly je i kapitola o životním prostředí uvozena citátem. Zde jde o výrok papeže Benedikta XIV.: „Bůh sám je Stvořitelem světa a stvoření není u konce. Bůh pracuje.“⁸²

V knize jsou uvedeny konkrétní otázky, např. *Proč mají křesťané zvláštní vztah k přírodě a životnímu prostředí? Proč musíme právě teď něco udělat, abychom zachovali stvoření a dosáhli trvale udržitelného zacházení s přírodními zdroji na naší zemi?* To jsou jen některé dotazy, na které lze v knize nalézt odpovědi. Každá otázka je doplněna odpovědí, ale navíc i odkazy na konkrétní články v Kompendiu sociální nauky církve, v Katechismu katolické církve a v YOUCATu. Otázky jsou umístěny vždy ke středu strany, aby na okrajích mohly být uvedeny další prvky. V průběžném postranním sloupci tak najdeme doplňující informace, jako jsou obrázky, definice nebo citáty z Bible či aktuální učení papeže Františka nebo jeho předchůdců. Na konci kapitoly jsou uvedeny vybrané úryvky z důležitých církevních dokumentů.

⁷⁹ Základní publikací řady YOUCAT je Katechismus pro mladé, který zprostředkovává souhrn katolické víry, tak jak byla předložena Katechismem katolické církve, ovšem jazykem přiměřeným mladému člověku. Nemá v úmyslu a ani se nesnaží bezpodmínečně vyčerpat všechny jeho obsahy. Stejně tak DOCAT vybírá nejdůležitější témata sociální nauky církve, jak je uvedena v Kompendiu sociální nauky církve.

⁸⁰ Srov. *DOCAT*, str. 5.

⁸¹ Vydala Rakouská biskupská konference. Text napsali Arnd Kuppers a Peter Schallenberg. České vydání lektoroval Doc. Jindřich Šraj, Dr. Theol.

⁸² *DOCAT*, str. 238.

Cílem knihy je dát dobrou orientaci všem, kdo chtějí v praktickém životě jednat podle principů pravdy, spravedlnosti a lásky. Zvláště mladé lidi chce DOCAT pobídnout, aby si dokumenty sociální nauky přečetli. Papež František navíc stále vybízí všechny křesťany, aby se aktivně angažovali.⁸³

3.1.13.2 Hodnocení

1. Dostupnost

Publikaci je možno zakoupit v kamenných i online knihkupectví. Cena se pohybuje v rozmezí 250,- až 400,- Kč.

2. Cílová skupina

Již v názvu publikace je uvedeno, že je určena pro mladé. Bližší věkové rozmezí není v knize specifikováno. Obtížnost textu a obsah jednotlivých otázek odpovídá věku od 10 let. Mladší děti by nebyly schopni bez dalšího vysvětlování pochopit používané termíny (např. trvalá udržitelnost, solidarita apod.). Druhý stupeň ZŠ a studenti jsou adekvátní cílovou skupinou.

3. Soulad s naukou církve

Církevní schválení Papežské rady pro podporu nové evangelizace je ze dne 7. dubna 2016, církevní schválení předsedy České biskupské konference, kardinála Dominika Duky, OP je ze dne 19. května 2017.

Publikace byla sepsána před více než sedmi lety, je plně v souladu s naukou magisteria a církevními dokumenty té doby. V kapitole o životním prostředí se odkazuje na encykliku *Laudato si'*, encyklika *Fratelli Tutti* ani exhortace *Laudate Deum* nebyly v době vydání knihy ještě sepsány. Přesto však např. v otázce č. 256 je zmiňována důležitost solidarity, znovu zdůrazňovaná později v encyklice *Fratelli Tutti*. Papež František k předmluvě uvádí, k čemu chce mladé lidi přivést.

4. Univerzalita využití materiálu

Jak bylo uvedeno výše, publikace je zpracována formou otázek a odpovědí. Nejedná se o učební text, ani metodiku. Kniha měla původně sloužit k hledání odpovědí mladých lidí na otázky, které je zajímají a témata jim předložit poutavou formou. Na těchto otázkách lze sestavit jednoduše také hodiny náboženství nebo katechezi. Zcela chybí popis, jak s danou

⁸³ Srov. *DOCAT*, str. 10- 13.

publikací pracovat, zda se jedná o studijní text nebo podklady pro práci ve skupině mladých lidí.

5. *Doplňkové texty a materiály*

Při práci s textem je vhodné mít k dispozici také publikace, na které se v textu odkazuje. Jako doplňkové materiály můžeme chápat také citace nebo úryvky, které si můžeme později dohledat celé.

6. *Přínos*

Celá kniha je zpracována velmi atraktivní formou. Tím, že jednotlivé kapitoly jsou vzájemně odděleny, a i jednotlivé otázky nejsou propojeny, nabízí se možnost vybrat témata, která nás zajímají a pracovat s nimi samostatně. Přestože v kapitole o životním prostředí je uvedeno pouze 14 otázek, vybrané dotazy jsou stále aktuální a byly zvoleny jako základ znalostí v péči o stvoření. Jedná se však pouze o teoretické konstatování, chybí příklady, jak propojit dané myšlenky s vlastním životem.

3.1.13 Křesťan ve víru světa⁸⁴

Publikace *Křesťan ve víru světa* rozpracovává 12 témat pro společenství mladých lidí. Knihu vydal sekretariát Sekce pro mládež ČBK a AKSM v roce 2016, tedy po vydání encykliky *Laudate si'*. Editorem je ThDr. Jan Balík, PhD., v redakčním týmu spolupracoval ThDr. Miroslav Kněz.

3.1.13.1 *Popis*

Deváté téma je nazváno *Společný dům, ve kterém žijeme*. Zahrnuje strany 125-139. Kapitola je uvedena biblickým textem, Žalmem 148. Poté je na šesti stranách rozpracováno samotné téma ochrany přírody. Jde o souvislý text s vloženými citacemi z Katechismu, Bible, encykliky *Laudato si'* aj. Text je rozdělen na odstavce a důležité termíny jsou zvýrazněny. Čtení textu má uvést posluchače k zamyšlení a pochopení předávaných myšlenek.

Třetí část kapitoly je metodika, kde se účastníci společenství seznámí s životním příběhem konkrétní osobnosti (v kapitole o životním prostředí je to Albert Schweitzer). Poté

⁸⁴ Jde o třetí knihu ze série 4 publikací, které zpracovávají témata pro společenství mladých lidí. V roce 2014 vyšla první metodika *Na cestě k člověku*, která se věnuje křesťanské antropologii. V roce 2015 metodika *Dar společenství církve* s tématy o církvi a společenství a poslední v roce 2017 *Žít z Boží síly – svátosti*.

je návrh programu ve společenství. Buď mládež společně diskutuje uvedené otázky, nebo rozjímají první kapitolu knihy Genesis. Po této aktivitě následuje modlitba vycházející z tématu (Modlitba papeže Františka za naši Zemi z encykliky *Laudato si'*). Kapitulu uzavírají zdroje k rozšíření tématu a souhrn tématu.

3.1.13.2 Hodnocení

1. Dostupnost

Tištěná forma je většinou vyprodána. Publikaci je možno zdarma stáhnout, např. na stránkách Katechetického centra v Olomouci.

2. Cílová skupina

Je určena pro společenství mladých lidí. Opět není specifikováno bližší věkové rozhraní. Vzhledem ke složitosti úvodního textu lze odhadnout věkovou skupinu dětí od 12 let, která by byla také schopna splnit obě aktivity uvedené v metodice.

3. Soulad s naukou církve

Tento materiál naplňuje poslání encykliky *Laudate si'*, kdy cílem je najít inspiraci, jak žít v souladu s přírodou, jak dále své okolí nadchnout k péči o vztah mezi lidstvem a přírodou.⁸⁵ Přímo v textu jsou uvedeny články encykliky, o které se uvedené názory opírají. Texty vyzývají k reflexi nad vlastním životem.

Imprimatur kardinál Dominik Duka, OP

4. Univerzalita využití materiálu

Mimo společenství mladých lidí se dá využít i v rodině se staršími dětmi nebo při výuce náboženství v posledních ročnících ZŠ nebo na SŠ. Není však příliš zřejmé, které texty mají být probírány s mladými lidmi a které slouží jako opora pro lektora/průvodce.

5. Doplnkové texty a materiály

Neobsahuje žádné doplnkové materiály, ale seznam zdrojů k rozšíření tématu. Citace jsou uvedeny přímo v textu, nemusí se dohledávat.

6. Přínos

⁸⁵ Srov. BALÍK, Jan (ed.). *Křesťan ve víru světa*, str. 135

Smyslem aktivit v metodice je uvědomit si vlastní chování a jeho reflexe a vzájemné sdílení ve společenství. V návaznosti na první kapitolu Genesis mají čtenáři sami dospět k odpovědi na otázku, co pro ně samotné znamená stvoření, zda si uvědomují, že vše kolem stvořil Bůh.

3.2 Shrnutí analýzy výukových materiálů

S pomocí jednotlivých katechetických center se podařilo nashromáždit celkem 13 didaktických pomůcek, které se věnují nebo vztahují k tématu vztahu k životnímu prostředí a jeho bylo by možné je využít v náboženské výchově. Z toho po prostudování zjistíme, že 4 pomůcky nesouvisí se zvoleným tématem téměř vůbec nebo se dále nedají použít. Jedná se o *Kartičky k nedělním evangeliím*, učebnice *Na cestě s Božím lidem*, materiál *Hlad nemá uši* a katecheze *Svatý František*.

Většina hodnocených pomůcek vznikla v roce 2021, který navazoval na papežem Františkem vyhlášený rok *Laudato si'*⁸⁶. Přestože je téma stále aktuální, papež dokonce vydal v roce 2023 exhortaci *Laudate Deum*, katechetická centra nové materiály zatím nepřipravila, ani nepřipravují. Získání jednotlivých materiálů nebylo snadné dostat a není ani lehké je na internetu dohledat zpětně.

Didaktické pomůcky byly různorodého formátu, od projektu, postního snažení až ke kapitole v DOCATu. Žádná pomůcka nebyla přímo určena pro výuku náboženství nebo katechezi školních dětí. Také věkové rozmezí, kdy je možné s pomůckou pracovat, není ve většině případů jasně stanoveno. Vzhledem k tomu, jak rychle se děti a jejich vývoj mění, jsou některé aktivity a úkoly ve vybraných materiálech velmi jednoduché nebo obecně známé. Je vždy na pedagogovi, aby zvolil pomůcku určenou pro jeho konkrétní skupinu dětí.

Soulad s naukou církve byl plně respektován u tří pomůcek (u Postní aktivity, metodiky *Tobě buď chvála a videí Laudato si'* Školských sester). Projekt *Náš domov*, ačkoliv se jeví velmi jednoduše, naplňuje také poslání encykliky.

Pokud bychom dali dohromady veškeré doplňkové a rozšiřující aktivity, máme široké portfolio k dalšímu využití. Dostupnost materiálů je však, v některých případech, velmi problematická.

⁸⁶ Rok *Laudato si'* byl vyhlášen od 24. května 2020.

Závěr

V této práci jsme se pokusila shromáždit veškeré dostupné materiály týkající se vztahu k životnímu prostředí a pokusila se je analyzovat na základě zvolených kritérií.

Aby didaktické pomůcky byly smysluplné, měly by žáky vychovávat k hodnotám a směřovat k trvalé změně. Většina hodnocených pomůcek je zaměřena na jednorázové úkoly, které mají děti splnit, často jsou psány prostým stylem a směřují více do prvouky než náboženské výchovy. Žákům dnešní doby musíme být schopni nabídnout takové aktivity, aby je zaujaly natolik, že nebude potřeba dlouhého zdůvodnění, co dělat jinak. Ve změně chování musí vidět smysl nejen lektoři aktivit, ale především děti samotné.

Pomůcky jsou několik let staré, věnují se jednoduchým tématům, jako jsou třídění odpadu apod. Materiály nehledají nové výzvy plynoucí z magisteria a nereagují na naléhavost situace, jak mnohokrát zdůrazňuje papež František.

Před katechetickými centry leží nelehký úkol, jak se tímto tématem dále pracovat. Na pedagogích bude poté záležet, jak děti naučí participovat na solidaritě a odpovědnosti za životní prostředí a svět.

Seznam pramenů a literatury

Bible

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad. 9. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2002. ISBN 80-85810-42-5.

Dokumenty magisteria církve

II. VATIKÁNSKÝ KONCIL. *Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě Gaudium et spes.*
In: Dokumenty II. vatikánského koncilu. Praha: ZVON, 1994. ISBN 80-7113-067-2

ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice.* Praha: ČBK, 2015. 40 s.

ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice.* Praha: ČBK, 2015.

ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1. - 9. ročníku základní školy.* Praha: ČBK, 2004. 168 s.

Katechismus katolické církve. Praha: Zvon, České katolické nakladatelství, 1995. ISBN 80-7113-132-6

KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Náboženský rozměr výchovy v katolické škole.* Praha: Sekretariát ČBK, 1994. 47 s.

PAPEŽ FRANTIŠEK. *Fratelli Tutti. Encyklika o bratrství a sociálním přátelství.* Praha: Karmelitánské nakladatelství 2021. 178 s.

PAPEŽ FRANTIŠEK. *Laudate Deum,* (český překlad). PROGLAS [online]. [cit. 12.12.2023]. Dostupné online <https://slovo.proglas.cz/duchovni/nabo/exhortace-papeze-frantiska-laudate-deum/>.

PAPEŽ FRANTIŠEK. *Laudato si'. Buď pochválen: encyklika o péči o společný domov.* Praha: Paulínky, 2015. 159 s.

PAPEŽ JAN XXIII. *Mater et Magistra.* Praha: Zvon 1996. ISBN 80-7113-154-7

PAPEŽSKÁ RADA PRO NOVOU EVANGELIZACI. *Direktorium pro katechezi.* Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2022. 343 s.

PAPEŽSKÁ RADA PRO SPRAVEDLNOST A MÍR. *Kompendium sociální nauky církve*.
Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2008. 534 s.

Prameny

BALÍK, Jan (ed.). *Křesťan ve víru světa*. Praha: Sekce pro mládež ČBK, 2016. ISBN 978-80-906143-1-4. 182 s.

BAKALOVÁ, Lenka. *Metodiky Laudato si'*. Katechetické a pedagogické centrum Biskupství ostravsko-opavské. Dostupné online <https://laudato-si.metodickeinspirace.cz/>, [cit 25. 2. 2024]

DIECÉZNÍ KATECHETICKÉ CENTRUM. *Náš společný domov – Projekt k roku Laudato si'*. Brno: 2020. Dostupné online <https://www.ado.cz/wp-content/uploads/2020/10/201019-nas-spolecny-domov.pdf>

DOCAT. *Sociální nauka církve pro mladé*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2017. ISBN 978-80-7195-931-1. 319 s.

DUHA č. 17, ročník 2018/2019 *Pečujeme o společný dům*. České Budějovice: Petrinum.

Hlad nemá uši. Dostupné <http://www.vstupydoskol.cz/vyukovy-program/101>

KATECHETICKÉ CENTRUM OLOMOUC. *Postní aktivita 2022*. Dostupné online. <https://www.katechetiolomouc.cz/index.php/2022/02/11/postni-aktivita-pecujeme-o-spolecny-domov/>, [cit 20. 2. 2024]

KATECHETICKÉ CENTRUM OLOMOUC. *Kartičky k nedělním evangeliím 2021/2022*. Dostupné online <https://www.katechetiolomouc.cz/index.php/2021/03/10/nedelni-karticky-2021-2022/>, [cit 25. 2. 2024]

KATECHETICKÉ A PEDAGOGICKÉ CENTRUM. *Laudato si'*. *Tobě buď chvála „O péči o společný domov“*. *Metodika k encyklice papeže Františka*. Biskupství královohradecké, 2021.

Dostupné online <https://www.bihk.cz/sites/default/files/ke-stazeni/2021/03/Laudato%20si%20-%20metodika.pdf>

KATECHETICKÉ A PEDAGOGICKÉ CENTRUM. *Laudato si'*. *Tobě buď chvála „O péči o společný domov“*. *Metodika pro rodiny*. Biskupství královohradecké, 2021. Dostupné online <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.bihk.cz%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Finline->

[files%2FLaudato%2520si%2520pro%2520rodiny%2520fin%25C3%25A1.docx&wdOrigin=BROWSELINK.](#)

ORLOVSKÁ, Martina; ŠARATOVÁ, Jana. *Na cestě s Božím lidem*. Učebnice náboženství pro děti ve věku 9–12 let. 1. vyd. Olomouc: Arcibiskupství olomoucké, 2021. ISBN 978-80-8539609-6.

ORLOVSKÁ, Martina; ŠARATOVÁ, Jana. *Na cestě s Božím lidem*. Metodika k učebnici náboženství. Olomouc: Arcibiskupství olomoucké, 2021 [cit. 12. 1. 2024].

ISBN 978-80-85396-10-2. Dostupné z:

<https://download2.katechetiolomouc.cz/katechetiolomouc-cz/vyuka-nabozenstvi/1>

[stupen/ucebnice/na-ceste-s-bozim](#)

[lidem/METODIKA%20%e2%80%93%20Na%20cest%c4%9b%20s%20Bo%c5%be%c3%adm%20lidem.pdf](#)

ROSSINI, Ernesto. *Svatý František z Assisi*. In: Dossier Catechista č.2 – říjen-listopad 2016.

ŠKOLSKÉ SESTRY SV. FRANTIŠKA. *Žijme Laudato si'*. Dostupné online <http://sestry-osf.cz/>

Ostatní literatura

FOJTÍKOVÁ ROUBALOVÁ, Marcela; JABLONSKÝ, Tomáš. *Didaktické pomůcky ve výuce náboženství a katechezi*. Ružomberok: Verbum, 2015. ISBN 978-80-561-0207-7.

SIKOROVÁ, Zuzana. *Návrh seznamu hodnotících kritérií pro učebnice základních a středních škol*. In: Hodnocení učebnic. Brno: Paido, 2007, s. 31-40. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. ISBN 978-80-7315-148-5.

ŠTICA, Petr. *Uvedení do encykliky Laudato si'*, in: In: Salve 27 (2017), č. 4. Str. 11-32.

VÁCHA, Marek. *Tváří v tvář Zemi*. Brno: Cesta, 2016, ISBN 978-80-7295-212-0. 210 s.

Internetové zdroje

JEDNOTNÝ METODICKÝ PORTÁL MŠMT. *Rámcové vzdělávací programy*.

<https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/#rozcestnik>

NEUBAUER, Luisa. *Kirche soll "wahre Verbündete" der Klimabewegung werden*, [cit. 10. 2. 2024]. Vlastní překlad. Dostupné online [Neubauer: Církev by se měla stát "skutečnými spojenci" klimatického hnutí - katholisch.de](#)

Tisková konference k vydání Laudate Deum, Řím, 5. 10. 2023, dostupné online <https://www.youtube.com/watch?v=c3BhUju8Bzw>